

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

na téma:

**„Obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení
dluhu“**

Zpracovala: Veronika Coufalíková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Alexander Šíma

Plzeň, 2020

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne.....

.....

Veronika Coufalíková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Alexandru Šimovi, vedoucímu mé diplomové práce, za jeho vedení, ochotu a cenné rady, které mi během jejího zpracování poskytl.

Největší dík patří mé mamince, za veškerou podporu během celého mého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj.....	3
1.1. Římské právo.....	3
1.1.1. Zajištění obligací v římském právu.....	4
1.2. Vývoj na území České republiky.....	5
1.2.1. Do roku 1620.....	6
1.2.2. Po roce 1620.....	7
1.2.3. ABGB a úprava závazků.....	9
1.2.4. Občanský zákoník 1950.....	10
1.2.5. Občanský zákoník 1964.....	11
1.2.6. Novela 1991 a současnost.....	11
2. Vymezení pojmů.....	13
2.1. Absolutní a relativní majetková práva.....	13
2.2. Závazek.....	13
2.2.1. Pohledávka.....	14
2.2.2. Dluh.....	14
2.2.3. Znaký závazků.....	14
2.2.4. Dělení závazků.....	16
2.3. Jistota.....	16
2.4. Věcně-právní vs. závazkově-právní (obligační) zajištění.....	18
2.5. Zajištění nebo utvrzení?.....	19
3. Instituty zajištění závazků.....	21
3.1. Ručení.....	21
3.1.1. Pojem a základní charakteristika ručení.....	21
3.1.2. Vznik ručitelského závazku.....	24
3.1.3. Pluralita ručitelů.....	25
3.1.4. Realizace ručitelského závazku.....	25

3.1.5. Obrana ručitele	25
3.1.6. Zánik ručení.....	26
3.1.7. Ručení ze zákona.....	26
3.2. Finanční záruka	27
3.2.1. Pojem a základní charakteristika finanční záruky.....	27
3.2.2. Vznik finanční záruky	27
3.2.3. Realizace finanční záruky	28
3.2.4. Pluralita výstavců	29
3.2.5. Zánik finanční záruky.....	29
3.2.6. Bankovní záruka.....	30
3.2.7. Platební záruka	31
3.2.8. Neplatební záruka.....	31
3.3. Zajišťovací převod práva.....	32
3.3.1. Pojem a základní charakteristika	32
3.3.2. Vznik zajišťovacího převodu práva.....	33
3.3.3. Zákaz převedení nebo zatížení	34
3.3.4. Realizace a zánik zajišťovacího převodu	35
3.4. Závdavek	36
3.4.1. Závdavek jako odstupné.....	39
3.5. Kauce.....	39
3.6. Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů	40
3.6.1. Pojem a základní charakteristika	40
3.6.2. Vznik dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů	41
3.6.3. Realizace dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů.....	42
3.6.4. Zánik dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů.....	43
4. Instituty utvrzení dluhu	44
4.1. Dělení utvrzovacích institutů.....	44
4.2. Smluvní pokuta.....	44

4.2.1. Funkce smluvní pokuty	45
4.2.2. Vznik smluvní pokuty	47
4.2.3. Obsahové náležitosti smluvní pokuty.....	47
4.2.4. Podmíněná smluvní pokuta	48
4.2.5. Právo na náhradu škody	51
4.2.6. Moderační právo soudu	52
4.2.7. Penále	54
4.2.8. Zánik smluvní pokuty.....	55
4.3. Uznání dluhu	55
4.3.1. Podstata a účel uznání dluhu	56
4.3.2. Výslovné uznání dluhu	57
4.3.3. Konkludentní uznání dluhu	58
4.4. Ostatní	60
4.4.1. Směnka vlastní	60
4.4.2. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.....	62
5. Zajištění závazků v mezinárodním právu soukromém.....	64
5.1. Mezinárodní právo soukromé obecně	64
5.2. Kolizní metoda - pojem kolizní normy a hraničního určovatele.....	64
5.3. Kolizní úprava závazkového práva	65
5.4. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.....	65
5.4.1. Zajištění závazků.....	66
Závěr.....	68
Resumé	70
Seznam použitých pramenů.....	72

Seznam použitých zkratk

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný občanský zákoník
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
ZSŠ	Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový
NS	Nejvyšší soud

Úvod

Téma diplomové práce **Obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu** jsem si vybrala z důvodu, že jde o téma aktuální a znalosti získané během zpracování této práce jsou užitečné i v běžném životě. V neposlední řadě, jde o problematiku, se kterou jsem měla příležitost se setkat při praxi v advokátní kanceláři.

Zajištění závazků a utvrzení dluhu je významnou částí závazkového práva, kterou upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále v textu jako „NOZ“). V roce 2014, kdy se NOZ stal účinným, byla odstraněna dvojkolejnost úpravy, kterou zakládal občanský zákoník (dále v textu jako „OZ“) a obchodní zákoník.

V současné době je pro spoustu lidí nepředstavitelné ušetřit si na své potřeby a zároveň se nezadlužit, proto se závazkové právo stalo velice aktuálním tématem, které provází řadu dnešních životů. Bohužel však může některé jedince zasáhnout i negativně. A to zejména dlužníka, který se ocitne v tíživé finanční situaci a není schopen dostát svým závazkům, nebo věřitele, který neměl štěstí na solventního dlužníka. Z tohoto důvodu je vhodné se touto problematikou zabývat, a to jak z pohledu dlužníka, který má zájem na tom, aby jeho dluh pro něj nesl co nejmenší riziko ve světle nechtěných dodatečných nákladů, tak i z pohledu věřitele, který naproti tomu má zájem, aby mu dluh byl splacen ve stanovené lhůtě, a pokud možno dobrovolně.

Prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu slouží k posílení práva věřitele a poskytují mu vyšší garanci, že jeho pohledávka bude uspokojena. Naproti tomu dlužníka motivují k dobrovolnému a včasnému splnění dluhu, neboť řada těchto prostředků vede k dalším nechtěným nákladům. Pokud tedy věřitel nechce spoléhat na to, že se náhrady dočká až v rámci exekuce, měl by využít některého zajišťovacího prostředku, který se uplatní v případě, že dlužník svůj dluh nesplní.

Diplomová práce začíná krátkým historickým exkurzem o vývoji závazkového práva. V další kapitole se zaměřím na vysvětlení obecných pojmů. Následně objasním, proč se zajištění závazků dělí na věcně-právní zajištění a obligační zajištění. A jaké instituty nám poskytuje aktuální úprava k zajištění závazků a utvrzení dluhu. Mým cílem v této diplomové práci je, aby i čtenář

„neprávník“ pochopil k čemu prostředky k zajištění závazků a utvrzení dluhů slouží, a jaké zvolit jako nejvhodnější v jednotlivých situacích. Ačkoli jde o téma poměrně rozsáhlé, pokusím se, za pomoci metody popisné, jednotlivé instituty náležitě rozebrat tak, aby bylo zřejmé, jak vznikají, jaké je jejich praktické využití, jak se lze proti daným institutům bránit a jak následně zanikají.

Práce vychází z aktuální literatury, judikatury a zejména pak ze zákonné úpravy.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol.

První kapitola, jak už název napoví, se věnuje historickému exkurzu. Ve snaze o ucelený přehled, začíná kapitola o počátcích závazků a práva celkově v době starověkého Říma, na což navazuje historický vývoj na našem území.

Druhá kapitola slouží k lepší orientaci a vysvětlení jednotlivých základních pojmů, aby se čtenář lépe orientoval v následujícím textu a měl představu, co vůbec závazkové právo obnáší.

Třetí kapitola se již dostává k jádru celé diplomové práce, a to jednotlivým prostředkům zajištění závazků. Zde jsou popsány jednotlivé instrumenty, které nám nabízí aktuální právní úprava.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na instituty sloužící k utvrzení dluhu, a to zejména na smluvní pokutu a uznání dluhu.

Poslední, pátá kapitola, je věnována úpravě zajištění závazků v mezinárodním právu soukromém.

1. Historický vývoj

Právní úprava závazkového práva se vyvíjí řádově stovky let. Proto považují za vhodné, alespoň stručně popsat jeho historii. Počátky závazkového práva můžeme zaznamenat již ve starém Římě, stejně jako počátky řady dalších právních institutů. Význam římského práva spočívá v tom, že velká část současného soukromého práva je římskoprávního původu. Římské právo bylo nepochybně největší inspirací pro novověké kodifikace soukromého práva, jako je francouzský Code civil z roku 1804 nebo rakouský ABGB¹ z roku 1811.² Právě zákoník ABGB byl významný pro naše území, protože byl přejat do československého právního řádu recepční normou v roce 1918 a platil až do roku 1950.³

1.1.Římské právo

Závazkové právo vznikalo již v nejstarších dobách. Jeho samotný rozvoj však spadá až do pozdější doby, ve které je znatelný hospodářský a společenský vývoj, se kterým je spojena i nutnost větší regulace. Obligační právo je historicky mladší odvětví, které předpokládalo, že stupeň vývoje věcných práv a právního myšlení vůbec je již dost pokročilý. Což vedlo k rozvoji závazkového práva.⁴

Již římské právo znalo charakteristický znak obligačního práva, a to jeho relativnost neboli to, že nepůsobí vůči všem, ale jenom proti některým lidem. To se dochovalo dodnes, kdy jsou závazky řazeny pod relativní majetkové právo. Závazek zavazuje vždy konkrétní osoby, proto se obligační právo opírá o povinnost jednoho určitého člověka, a proto také žaloby k ochraně obligací musely obsahovat řádné označení tohoto povinného člověka. Žaloba se pak jevila jako jakýsi útok osoby oprávněné proti osobě povinného. Římské právo znalo dva druhy žalob v odvětví majetkového práva, a to žaloby osobní na ochranu relativních práv (*actiones in personam*) a žaloby věcné absolutního charakteru,

¹ Všeobecný občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)

² FRÝDEK, M.: Kurs římského práva, 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2011. str. 17-18. ISBN 978-80-7418-119-1.

³ ADAMOVÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 219-220. ISBN 978-80-7380-271-4.

⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. str. 210. ISBN 80-7179-031-1.

jimiž se prosazovala absolutně působící ochrana přímých právních vztahů k majetkovým objektům (*actiones in rem*).⁵

Rozvinuté římské právo spojovalo vznik zvláštních povinností se dvěma důvody. Na základě těchto důvodů lze rozlišovat mezi obligacemi vzniklými z protiprávního jednání (obligace z deliktu) a obligacemi založenými na dohodě o vzájemném plnění mezi subjekty (obligace z kontraktu). Stejnou myšlenku zanechal Gaius ve třetí knize své Učebnice: „*Každá obligace vzniká totiž buď ze smlouvy, nebo z deliktu.*“ Obligace je tedy právní vztah mezi dvěma stranami, kdy jedna strana může na základě zvláštního důvodu žádat druhou stranu o určité chování, spočívající v jednání, nekonání či opomenutí. Strana druhá je pak povinna se tímto určitým způsobem chovat a za splnění této povinnosti ručí svým majetkem. Strana oprávněná se nazývá věřitel (*creditor*) a strana zavázaná dlužníkem (*debitor*), oprávnění věřitele je pohledávka (*nomen*) a dlužníková povinnost je dluh (*debitum*). Tato označení užívá i současná právní úprava.

Obligační vztah římské právo spatřuje až v okamžiku, kdy právní řád zajišťuje věřiteli možnost uspokojit se z dlužníkovy majetku, v případě nesplnění jeho povinnosti. V obligaci se dlužníkovy majetek dostával do vztahu zvláštní vázanosti, která umožňovala případný zásah věřitele při náhradním uspokojování pohledávky. Tato vázanost byla náhradou za původní osobní vázanost dlužníka, který nesplnil svou povinnost a věřitel ho mohl potrestat uvězněním, prodat do otroctví nebo ho dokonce usmrtit. Osobní ručení zavázaného bylo odstraněno roku 326 před Kristem. Starý název osobní vázanosti „*obligatio*“ se však zachoval dosud.⁶

1.1.1. Zajištění obligací v římském právu

Každá soukromá obligace byla v římském právu chráněna žalobou, která umožňovala věřiteli v případě nesplnění dlužníkovy povinnosti, odejmout za asistence státních orgánů náhradu z dlužníkovy majetku. Již v této době, stejně jako dnes, byla tato možnost dost nejistá. Závisela totiž na hospodářské situaci dlužníka, na jeho platebních schopnostech, a zejména pak na nutnosti podat žalobu k soudu a podrobit se zdlouhavému soudnímu procesu, který nebyl vždy

⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. str. 210-211. ISBN 80-7179-031-1.

⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. str. 211. ISBN 80-7179-031-1.

zárukou úspěchu pro věřitele v podobě efektivní exekuce. To vedlo ke snaze najít řešení, které by posílilo postavení věřitele, zejména zajištěním účinného způsobu uspokojení jeho nároků.

Postupem času se našly dva základní druhy zajištění obligací, a to záruka osobní a záruka věcná. Osobní záruka rozšířila počet subjektů obligačního vztahu, kdy vedle dlužníka stojí jeden nebo více spoludlužníků, kteří ručí za dluh.⁷ Samotný dlužník mohl poskytnout záruku ve formě konvenční pokuty, závdavku nebo praetorského slibu. Nově mohly k dlužníkovi přistoupit třetí osoby, které poskytly záruku ve formě rukojemství, dlužnické solidarity nebo mohly poskytnout vlastní věc za cizí dluh, tak se dělo v případě intercesse (záruky zřizované třetí osobou) kumulativní. V případě intercesse privativní se třetí osoba zavazovala místo dlužníka, který se tak osvobodil od závazku.⁸

Rukojemství ani dlužnická solidarita však nezajišťovaly věřiteli dostatečně silné postavení, neboť stále záleželo, jaká bude hospodářská situace dlužníka či rukojmích, až nadejde termín splatnosti. Osobní záruky nebezpečí nesplnění povinnosti pouze snižovaly. Silnější postavení věřitele zajišťovalo zejména právo zástavní, které spadá pod věcnou záruku. Právo zástavní umožňovalo věřiteli uspokojit svůj nárok z dlužníkovy majetku, který dlužník dal věřiteli do zástavy, již při samotném vzniku závazkového vztahu. Věřitel se tak nemusel obávat nejisté budoucí hospodářské situace dlužníka. To se stalo základním kamenem pro další vývoj závazkového práva.

1.2. Vývoj na území České republiky

Závazkové právo na našem území vychází z kořenů římského práva. Právo se na našem území začalo formovat v době, kdy společnost začala pociťovat potřebu regulace, která souvisela i s vývojem společnosti, především s její organizací a hospodářstvím. První státní útvary můžeme na našem území pozorovat zhruba od 7. století, od té doby můžeme spatřovat i počátek budoucího práva na území České republiky. Právo na svém počátku bylo založeno na

⁷ SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo. Systém a instituce. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str. 153, ISBN 978-80-7380-334-6.

⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. str. 235-237. ISBN 80-7179-031-1.

nepsaných pravidlech, převahu mělo právo obyčejové, které se později stalo základem pro právo psané.

1.2.1. Do roku 1620

Jak už bylo popsáno výše, právo bylo zpočátku pouze nepsané, později se začalo utvářet právo psané, které bylo ovlivněno zejména potřebami lidí a vývojem společnosti. Toto období bylo charakteristické značným právním partikularismem, způsobeným středověkým právním principem, kterým byla personalita práva. Ta se projevovala tím, že různé skupiny obyvatelstva se řídily různými právními předpisy. Hraničním určovatelem pak byla příslušnost osoby k určité oblasti, její společenské postavení či její povolání. V rámci práva platného v zemi, se pak postupně vytvořily jednotlivé zvláštní kategorie. Nejdůležitější z nich bylo právo zemské, které bylo zejména právem šlechtickým. Vedle něj existovaly zvláštní kategorie, které musely být s právem zemským v souladu, jde o právo městské, právo pozemkové vrchnostenské, lenní právo, horní právo a další práva.⁹ S ohledem na to, nelze v tomto období hovořit o uceleném závazkovém právu.

Instituce obligačního práva se rozvíjely s rozvojem směny, obchodu a řemeslné výroby, v souvislosti s postupným překonáváním naturálního charakteru hospodářství, a tím i zvyšující se potřeby kapitálu.¹⁰ S rozvojem závazkového práva byla spojená i sílící potřeba regulace práv a povinností obligačních vztahů, zejména posílení postavení věřitele a zajištění možnosti uspokojit svou pohledávku v případě neplnění povinnosti dlužníka.

Ručení za závazky prošlo v českém právu dlouhým a složitým vývojem. Podobně jako v právu římském ručil původně dlužník svou vlastní osobou, svým životem, ctí či právním postavením. Také na našem území se uplatňovala instituce otroctví a později nevolnictví pro dluhy. Postupem času byla nadvláda věřitele nad dlužníkem omezována, byla stanovena jeho odpovědnost za zdraví a život

⁹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny 3. Vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. str. 119-121. ISBN 978-80-7380-575-3.

¹⁰ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 132. ISBN 978-80-87212-39-4.

dlužníka a vymáhání splatné pohledávky muselo být realizováno právní cestou. Svémocné jednání bylo trestáno propadnutím dluhu.¹¹

Později bylo ručení zajištěno několika formami, kdy ručení osobní svobodou postupně upadalo. Ručení osobní svobodou bylo možné buď jako ležení, které spočívalo v tom, že se dlužník zavázal věřiteli, že se na jeho výzvu dostaví do hostince, a bude tam na své náklady žít. Dlužník pak nesměl místo opustit, dokud nebyl dluh splněn, nebo pak ve formě dlužnického vězení. Tyto formy však spíše zhoršovaly možnost dlužníka dostát své povinnosti, neboť mu narůstaly výdaje za pobyt, a také se tím prodlužovala doba splnění. Obvyklým způsobem vymáhání dluhů bylo ručení ctí (lání pro peníze), které spočívalo v tom, že věřitel byl oprávněn napadnout čest dlužníka. Do doby splnění závazku pozbyl dlužník svou čest, a tím se nemohl účastnit řady společenských aktivit. Po splacení dluhu mu byla čest navrácena. Později bylo ručení ctí zakázáno. Nejběžnější formou ručení za dluhy se stalo ručení majetkem dlužníka (zástava). To spočívalo buď v tom, že byl věřiteli vystaven exekuční list, tzv. obranný list, jenž ho opravňoval k nabytí statku dlužníka, nebo si strany při sjednání závazku zřídily zástavní právo na majetek dlužníka ve prospěch věřitele. Postupem doby se přešlo pouze k ručení individuálně určeným jměním.¹²

Poslední známou formou bylo rukojemství, které se stalo velmi oblíbeným, protože za splnění pohledávky ručila vedle dlužníka třetí osoba, tzv. rukojmí. Původně rukojmí ručil za splnění povinnosti na prvním místě, později jen v případě, že by dlužník neplnil.

1.2.2. Po roce 1620

Středověký právní systém byl známý roztržitostí práva neboli právním partikularismem. To zapříčinilo nejednotnost a nepřehlednost práva. Proto se v tomto období setkáváme se snahou vytvořit jednotný právní systém, který odstraní partikularismus.

První fáze odstraňování právního partikularismu byla zaměřena na odstranění rozdílů mezi právem zemským a právem městským. Počátek snahy o

¹¹ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 135. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹² MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 135-137. ISBN 978-80-87212-39-4.

odstranění roztržitosti práva patří do pobělohorského období. První snahy nebyly moc úspěšné. Rozhodnější krok se uskutečnil až počátkem 18. století, kdy došlo ke zřízení dvou komisí složených ze znalců práva, ke kterému došlo Dvorským dekretem z roku 1709. Jejich úkolem bylo právní úpravu sjednotit, což se jim však z počátku příliš nedařilo.

Práce obou komisí pokračovaly i po nástupu Karla IV., ale rychlost práce byla podstatně menší, než se předpokládalo. Později práce ustaly úplně. Výsledkem těchto dlouhodobých snah o vytvoření uceleného právního systému byl pouze jeden díl kodifikace obsahující právo veřejné, namísto původně plánovaných devíti dílů, které měly tvořit „novou soustavu“.¹³

Nová komise byla svolána za vlády Marie Terezie. Prvním rozhodnutím této komise bylo oddělit právo veřejné a soustředit se pouze na právo soukromé. Došlo také k rozdělení veškeré materie, dle systému římského práva, a to na tři díly. První díl měl obsahovat práva osob, druhý práva věcná a třetí právo obligační. Nicméně ani nová komise nepracovala dle původního očekávání, ale nakonec se jí v roce 1766 podařilo práce dokončit a vznikl spis s názvem Codex Theresianus. Jenže už na první pohled bylo jasné, že se jedná o dílo velmi rozsáhlé, což ho činilo pro právní praxi v podstatě nepřijatelné. Přestože osnova vyvolávala značné rozpaky, bylo i přesto rozhodnuto o vypracování překladů do dalších jazyků. Císařovna však osnovu nesankcionovala, naopak bylo později rozhodnuto o přepracování díla, kdy zásadní změnou mělo být zkrácení zákoníku, zejména pak vynechání zbytečných detailů.

V roce 1776 byly práce přerušeny v důsledku silících hlasů, které byly proti jednotné kodifikaci pro celé území. Dále bylo konstatováno, že vydání zákoníků je příliš nákladné. Navíc začalo být prosazováno, že by zákony měly vyhovovat duchu národa a konkrétním potřebám země.¹⁴

Změna nastala až po smrti císařovny. V roce 1780 nastoupil na trůn syn Marie Terezie Josef II. Ten okamžitě přikročil k oživení práce kodifikační

¹³ SCHELLE, Karel.; TAUCHEN, Jaromír. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, str. 8 – 9. ISBN 978-80-87475-16-4.

¹⁴ SCHELLE, Karel.; TAUCHEN, Jaromír. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, str. 10-12. ISBN 978-80-87475-16-4.

komise. Ale ani této komisi se nedařilo vytvořit ucelenou kodifikaci a smrtí Josefa II. se práce opět zpomalily. To zapříčinilo její následné zrušení v roce 1790.

Nový císař Leopold II. zřídil komisi novou, jejím úkolem bylo zpočátku pouze prozkoumat dosud vydané předpisy nejen občanského práva, ale postupem času bylo od přezkoumávání přikročeno k pokračování zákonodárných prací. Práce byly završeny až za vlády nového panovníka Františka I.

V roce 1797 byla přepracovaná osnova občanského zákoníku uvedena v platnost „na zkoušku“ v západní Haliči, jako Západohaličský zákoník. Po dalších neshodách, přepracováních a změnách, udělil císař v roce 1811 celé osnově občanského zákoníku sankci. Zákoník byl pod jménem Všeobecný občanský zákoník vyhlášen patentem s platností pro všechny země, které v té době tvořily rakouské císařství mimo země koruny uherské. Účinnosti nabyl dne 1. ledna 1812.¹⁵

1.2.3. ABGB a úprava závazků

Všeobecný občanský zákoník byl vypracován na základech římského práva. Byl významným zákonodárným dílem, které na svou dobu bylo poměrně moderní, dokonce se dá říct, že šlo o dílo vědecké. Mimo jiné byl ovlivněn i francouzským Code civil z roku 1804. Základním rysem zákoníku byla jeho výlučnost a všeobecnost, zrušil starou právní úpravu a platil bez výjimky pro všechny obyvatele, bez ohledu na jejich společenské postavení nebo majetkové poměry.¹⁶

Originál byl vyhlášen v němčině. Do československého právního řádu byl přejat recepční normou v roce 1918 a platil u nás až do roku 1950. Silně ovlivnil soukromé právo, a v Rakousku platí v novelizované podobě dodnes.¹⁷

ABGB se skládal z 1502 paragrafů a členil se na úvod a tři díly. První díl byl věnován osobnímu právu, díl druhý byl o právu k věcem a díl třetí obsahoval ustanovení společná pro práva osobní a věcná.

¹⁵ SCHELLE, Karel.; TAUCHEN, Jaromír. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, str. 15 – 16. ISBN 978-80-87475-16-4.

¹⁶ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 197. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹⁷ ADAMOVÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 219-220. ISBN 978-80-7380-271-4.

Úpravu závazkového práva nalezneme v díle druhém, kde jsou popsány jednotlivé instituty závazkového práva. Dále také ve třetím díle, kde jsou upravena obecná ustanovení.

Obecná úprava zajištění a utvrzení závazků je obsažena v ABGB v díle třetím, hlavně první, ustanovení § 1343: „*Právní způsoby zajištění závazku a utvrzení práva, kterými se osobě oprávněně zřizuje právo nové, jsou: závazek někoho jiného za dlužníka a zřízení zástavy.*“ Následující ustanovení specifikují použití zajišťovacích prostředků.

V hlavě šesté dílu druhého, bylo upraveno právo zástavní, to však patří do věcně-právních zajišťovacích instrumentů, proto se jím nebudeme blíže zabývat, neboť práce se věnuje zejména obligačním prostředkům zajištění závazků.

ABGB znal dva základní způsoby zajištění závazku, a to právo zástavní a ručení osoby odlišné od dlužníka. Závazek třetí osoby se objevoval ve třech variantách. Prvním způsobem bylo převzetí dluhu třetí osobou namísto věřitele, které bylo podmíněno svolením věřitele. Druhou možností bylo přistoupení osoby k závazku jako spoludlužník, a posledním způsobem bylo rukojemství, spočívající v závazku splatit dluh pro případ, že tak neučiní dlužník.¹⁸

1.2.4. Občanský zákoník 1950

Po vzniku Československé republiky bylo třeba vyřešit problém, který spočíval v tzv. právním partikularismu, to je situace, kdy v českých zemích platilo rakouské právo, a na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské. To byl jeden z hlavních důvodů pro zřízení komise v roce 1920, a zahájení prací na novém, společném občanském zákoníku. Ten měl navázat na tradice ABGB s respektem k vnitřní hodnotě tohoto vědeckého díla, ale zároveň se měl přizpůsobit i aktuálním potřebám společnosti. Práce byly dokončeny v roce 1937, kdy byla připravena vládní osnova československého občanského zákoníku. Ta však nebyla vzhledem k dalšímu politickému vývoji přijata. Příznivější nebyla ani situace po druhé světové válce. Celková revize stávající zákonné úpravy začala až v letech 1949 - 1950, tedy po politických změnách nastalých v důsledku státního převratu v roce 1948, a pod přímým ideologickým vlivem totalitní moci, která existující právo odmítala. Následně byl přebudován zdejší právní řád tak, aby vyhovoval

¹⁸ Ustanovení §1344 a násl. zák. č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný občanský zákoník

sovětskému vzoru.¹⁹ Novou právní úpravu se podařilo vytvořit až v roce 1950. Stal se jím občanský zákoník (tzv. střední kodex) s účinností od 1. ledna 1951.²⁰ Občanský zákoník byl postaven na principech nově vznikajícího socialistického státu. Základním znakem bylo rozdělení druhů vlastnictví, s preferencí socialistického vlastnictví oproti individuálnímu vlastnictví.

Závazkové právo bylo upraveno v části čtvrté. Zajištění závazků se těšilo zdařilé právní úpravě v hlavě čtrnácté, kde byly definovány instituty jako smluvní pokuta, rukojemství, smlouva zástavní, zajišťovací postup pohledávek, jistota, nebo uznání dluhu. Střední kodex byl účinný 14 let, kdy ho vystřídal nepříliš demokratický občanský zákoník z roku 1964.

1.2.5. Občanský zákoník 1964

V souvislosti s přijetím ústavy v roce 1960 se začalo uvažovat o vydání nového občanského zákoníku, který by reagoval na změny společnosti a odpovídal současným potřebám. 1. dubna 1964 nabylo účinnosti občanský zákoník, který vycházel z komunistické ideologie a odpovídal potřebám tehdejší společnosti. Některá podstatná ustanovení občanského práva zákonodárce zakomponoval přímo do Ústavy.²¹

Zajištění závazků bylo upraveno v hlavě páté, kde se objevily i některé novinky. Zajištění bylo možné formou ručení, dohodou o srážkách ze mzdy, omezením převodu nemovitosti, nebo uložením věci do notářské úschovy.

1.2.6. Novela 1991 a současnost

Občanský zákoník z roku 1964 byl několikrát upravován, největší změnu však zaznamenal až 1. ledna 1992, kdy nabylo účinnosti tzv. velká novela č. 509/1991 Sb. Novela přinesla podstatné rozšíření předmětu společenských vztahů,

¹⁹ Důvodová zpráva k NOZ

²⁰ SCHELLE, Karel.; TAUCHEN, Jaromír. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, str. 18 – 21. ISBN 978-80-87475-16-4.

²¹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny 3. Vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. str. 580. ISBN 978-80-7380-575-3.

předpis byl modernizován, a terminologie se vracela k tradičním pojmům. Zvýrazněna byla i úloha závazkového práva.²²

Nicméně ani po této novelizaci neodpovídala úprava občanského práva aktuálním potřebám, a to vyvrcholilo ve snahu, vytvořit novou moderní kodifikaci. V roce 2000 začaly práce na novém občanském zákoníku (NOZ) č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014.

²² VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny 3. Vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. str. 582-583. ISBN 978-80-7380-575-3.

2. Vymezení pojmů

2.1. Absolutní a relativní majetková práva

Pokud chci vysvětlit obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu komplexně, aby byl zřejmý jejich význam a využití, je potřeba začít vymezením základních pojmů. Budu postupovat od těch nejobecnějších, po ty konkrétní. Jako první vymeším pojem majetková práva.

Majetková práva, jak už název napovídá, se týkají majetku. Tedy čehokoli, co může osoba vlastnit. Předměty, které vlastníme, tvoří vlastnictví. Věcí je dle zákona vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, s výjimkou částí lidského těla a zvířat, na něž se použijí ustanovení o věcech jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.

Majetková práva zákoník dělí do dvou základních skupin, na práva absolutní a práva relativní. Absolutní majetková práva jsou ta práva k věci, která působí vůči každému (*erga omnes*), musí je respektovat každý, nestanoví-li zákon něco jiného. NOZ je označuje jako věcná práva, zároveň do nich systematicky zařazuje i dědické právo. Jejich právní úprava je ze zásady kogentní, to znamená, že se od ní mohou strany odchýlit vlastním ujednáním, jen pokud to zákon připouští. Relativní majetková práva se týkají majetku, působí však vůči konkrétním osobám (*inter partes*), jsou to práva obligační, neboli závazková. U relativních majetkových práv je právní úprava povětšinou dispozitivní, tj. že se strany svým ujednáním mohou odchýlit vždy, pokud zákon výslovně nestanoví, že se k takovému odchýlení nepřihlíží.²³ Strany toho v praxi hojně využívají, protože tak mají šanci vytvořit závazek, který nejlépe splní jejich vzájemná očekávání.

2.2. Závazek

Klíčovým pojmem relativních majetkových práv je pojem závazek. Je to právní vztah, který je vymezen v ustanovení § 1721 NOZ, jako právo věřitele vůči dlužníku na určité plnění jako na pohledávku, a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. Závazek lze definovat jako: „*Společenský vztah, z něhož má osoba oprávněná (věřitel) vůči osobě povinné (dlužníku) právo na jeho určité chování – plnění (pohledávku) a dlužník má povinnost toto právo*

²³ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 18-19. ISBN 978-80-87713-11-2.

*věřiteli uspokojit (dluh), který je upraven právem (tedy je jeho obsah za právem stanovených podmínek vynutitelný a chráněný).*²⁴

Závazek lze nazvat i termínem obligace, proto se závazkovému právu říká také právo obligační.

Oproti předchozím zákonným úpravám se NOZ přidržuje jasného pojmového obsahu slov dlužník, věřitel, právo, povinnost, pohledávka, dluh, závazek, smlouva a nesměšuje je,²⁵ proto jsou v této práci téměř všechny tyto pojmy jasně definovány.

2.2.1. Pohledávka

Pohledávka je právo věřitele na určité plnění dlužníka.²⁶

2.2.2. Dluh

Pohledávce věřitele odpovídá dluh dlužníka. Jde o povinnost uspokojit právo věřitele splněním. Dluh může být vyjádřen jako povinnost něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět, a věřitel je oprávněn to od dlužníka požadovat.²⁷

2.2.3. Znaky závazků

Obligatorními znaky závazku jsou subjekty, kterými může být kterýkoli subjekt občanskoprávního vztahu. Základními subjekty jsou dlužník (osoba povinná plnit) a věřitel (osoba oprávněná požadovat dlužníkovu plnění). V širším smyslu závazkových vztahů se můžeme setkat s jiným označením, zpravidla se subjekty označují jako strany. Ve zvláštní části NOZ jsou upraveny jednotlivé typové závazkové instituty, u kterých jsou strany označovány dle charakteru jejich práv a povinností, například u nájmu jako pronajímatel a nájemce, u koupě prodávající a kupující a tak dále.

²⁴ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 19. ISBN 978-80-87713-11-2.

²⁵ Důvodová zpráva NOZ § 1721

²⁶ Ustanovení § 1721 NOZ

²⁷ Ustanovení § 1789 NOZ

Předmět závazku je další povinný znak závazku, jde o konkrétní chování subjektů, a to zejména ve spojení s obsahem závazku, tedy subjektivními právy a povinnostmi tvořící závazkový vztah. „*Obsahem závazku je pohledávka věřitele, které odpovídá dluh dlužníka. Plnění je předmětem závazku.*“²⁸

Charakteristickými rysy závazkových vztahů jsou relativnost, horizontalita, dispozitivnost, odpovědnost a majetkový charakter.

Relativnost spatřujeme v tom, že závazek existuje mezi konkrétními individuálně určenými subjekty, mezi kterými trvají vzájemná práva a povinnosti. Právu jednoho subjektu odpovídá povinnost druhého subjektu. Naproti tomu u vztahů absolutních je znám pouze jeden subjekt mající práva či povinnosti, působící vůči všem ostatním blíže nevymezeným osobám.

Horizontalita znamená, že subjekty jsou vůči sobě v relativně rovném postavení. To je dáno příslušností závazkových práv ke skupině soukromoprávních vztahů, které se vyznačují zásadou rovnosti, která je jednou ze stěžejních zásad občanského práva. Jde však o rovnost relativní neboli společenskou, která se projevuje zejména v autonomii vůle,²⁹ při vzniku závazkového vztahu. Objektivně jsou si strany před zákonem rovny. Samotný obsah závazku však zakládá subjektivní nerovnost v postavení stran, neboť závazek se vyznačuje tím, že jedna osoba je oprávněná požadovat něco od druhé, a ta je povinna ji uspokojit, což lze subjektivně vnímat jako určitou nadřazenost a podřízenost.

S horizontalitou souvisí následující znak, a to dispozitivnost. Obsah závazku je dán vůlí osob, které mají možnost se odchýlit od zákonných ustanovení vlastním ujednáním. Stranám je tedy dána smluvní volnost, aby vzájemná práva a povinnosti upravily tak, aby jim co nejlépe vyhovovala. Kogentní úpravu závazkových vztahů NOZ používá jen v případech, kdy je potřeba předejít ujednáním s potenciálním nebezpečím. Kogentní úprava je

²⁸ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 3. ISBN 978-80-7400-535-0.

²⁹ Čl. 2 odst. 4 Ústava: Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

v ustanoveních týkajících se obligačních vztahů vymezena označením, že v případě zakázaných ujednání, se k takovému jednání „nepřihlíží“.³⁰

Důsledkem odpovědnosti za porušení závazku je vznik, nebo aktivace nového závazku, mezi porušitelem práva a poškozeným nositelem pohledávky.

Pohledávka a dluh mají vždy majetkovou povahu. Plnění ze závazkového vztahu musí mít určitou hodnotu, ta však nemusí být stranami stejně ceněna. Prospěch ze závazku by měl být vzájemný.³¹

2.2.4. Dělení závazků

Závazky jsou děleny z mnoha hledisek. Nejčastěji se závazky dělí dle způsobu jejich vzniku, toto dělení je podkladem pro rozdílnou právní úpravu. Zákoník dělí závazky primárně na dvě skupiny, a to závazky z právního jednání, a závazky mimosmluvní.

Závazky z právního jednání lze dále rozdělit na závazky z uzavření smlouvy (závazkové právo smluvní – kontraktní), a závazky kvazikontraktní.

Mimosmluvní závazky vznikají z jiné právní skutečnosti. Rozlišujeme je na závazky deliktní (vznik z protiprávního činu jako je porušení smluvní povinnosti, zákonné povinnosti či porušení dobrých mravů), závazky kvazideliktní (závazky vzniklé z jednání nebo právní události, které nejsou v rozporu s právem, ale způsobují podobné následky jako při porušení práva), a závazky z dalších právních skutečností.³²

2.3. Jistota

Institut jistoty je upraven v ustanoveních § 2012 až § 2017 NOZ. Nejedná se o zvláštní případ zajištění či utvrzení dluhu, ale o kategorii jednotlivým zajišťovacím prostředkům nadřazenou.³³

³⁰ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 21-22. ISBN 978-80-87713-11-2.

³¹ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 8-9. ISBN 978-80-7400-535-0.

³² RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 29-30. ISBN 978-80-87713-11-2.

³³ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 49. ISBN 978-80-7552-192-7.

Jistotou může být zřízení věcně-právního zajištění (např. zástavní právo či zadržovací právo) a poskytnutí osobního zajištění (např. ručení, finanční záruka apod.)³⁴ Jde tedy o dostatečnou, vhodnou formu zajištění dluhu, respektive věřitelovy pohledávky. Dlužník však není obecně povinen jistotu poskytnout, ta mu musí být dána buď zákonem, nebo dohodou mezi věřitelem a dlužníkem.

Zajištění dluhu je závazkovým vztahem, proto je výše zajištění a jeho podoba předmětem dohody stran. Nedojde-li mezi stranami ke konsensu, může tak určit soud.³⁵

Některé předměty nemohou být použity jako jistota, například nepeněžitý vklad do nadace.³⁶

Jak už bylo uvedeno, výše jistoty vzniká dohodou stran, v případě povinné jistoty však zákon této dohodě dává jisté limity. Nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny. Stavební pozemek nebo nemovitost sloužící podnikatelským účelům je dostatečnou jistotou do poloviny obvyklé ceny. Cenný papír zajišťující bezpečný výnos je dostatečnou jistotou do výše tří čtvrtin obvyklé ceny. Vklady v bankách nebo spořitelních a úvěrních družstvech jsou způsobilou jistotou do výše pojištění.³⁷

Zajištění se může stát průběhem času nedostatečným. Pokud jistota ztratí na ceně, nebo byla částečně čerpána, pak má věřitel právo žádat od dlužníka, aby zajištění přiměřeně bez zbytečného odkladu doplnil. Pokud tak neučiní, stane se splatnou ta část, která není zajištěna.³⁸

V případě zajištění peněžitého dluhu, jistota nezajišťuje pouze základní jistinu dluhu, ale i jeho úroky. Úroky zajišťuje nejvýše do výše zákonné úrokové sazby. To však neplatí, pokud ten, kdo jistotu dává, byl seznámen před poskytnutím jistoty, jaké úroky si věřitel a dlužník ujednali.³⁹ V případě, že se

³⁴ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1243. ISBN 978-80-7400-535-0.

³⁵ Ustanovení § 3027 NOZ

³⁶ Ustanovení § 327 NOZ

³⁷ Ustanovení § 2013-2014 NOZ

³⁸ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 72. ISBN 978-80-87713-11-2.

³⁹ Ustanovení § 2015 NOZ

dává jistota za dluh již úročený, má toto zajištění krýt jen úroky, které vzniknou v budoucnu.⁴⁰

V ustanovení § 2016 je upravena situace, kdy se k téže věci váže zajištění pro různé věřitele a různého druhu. Na základě tohoto ustanovení rozlišujeme tři skupiny věřitelů. Nejprve budou uspokojeni věřitelé zajištění věcným právem, a posléze věřitelé zajištění závazkovým právem. Ve skupině věřitelů zajištěných věcným právem budou uspokojeni nejprve ti, kteří jsou zajištění právem zapsaným ve veřejném seznamu, nebo rejstříku zástav, a pak ti, kterým svědčí právo nezapsané. V každé z těchto skupin se věřitelé uspokojí v pořadí dle vzniku zajištění.⁴¹

2.4. Věcně-právní vs. závazkově-právní (obligační) zajištění

Způsoby zajištění se dělí na dvě základní skupiny, a to zajištění věcným právem, a zajištění obligačním (relativním) právem. Zajišťovací vztah má vždy akcesorickou povahu, neboť zajištění dluhu nemůže vzniknout bez existence hlavního dluhu. Termín „obligační“ se používá z pedagogických důvodů, neboť právní úprava závazkově-právního zajištění se nachází v části čtvrté NOZ, věnované závazkovému právu.⁴²

Práce se věnuje obligačním prostředkům zajištění závazků, ale považují za vhodné se alespoň krátce zmínit i o druhé skupině zajištění, a to o způsobech zajištění dluhu věcným právem.

Věcně-právní zajištění působí vůči třetím osobám (účinek *erga omnes*). Řadíme sem zástavní právo, resp. podzástavní právo, zadržovací právo a výhradu vlastnictví, neboť se jejich úprava nachází v části třetí NOZ, věnované věcnému právu. Aby zajištění působilo i vůči třetím osobám, bývá zpravidla nezbytné zveřejnění takového způsobu zajištění, zejména ve veřejných rejstřících.⁴³

⁴⁰ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054) Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1251-1252. ISBN 978-80-7400-535-0.

⁴¹ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 72. ISBN 978-80-87713-11-2.

⁴² RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 72-73. ISBN 978-80-87713-11-2.

⁴³ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 34. ISBN 978-80-7552-192-7.

Společnou vlastností věcně-právních prostředků zajištění dluhu je, že se vážou k určité věci, tím je dán účinek působení i vůči třetím osobám.

Závazkově-právní zajištění působí pouze mezi stranami (účinek *inter partes*), tj. mezi věřitelem a osobou poskytující zajištění (zpravidla dlužník).

2.5. Zajištění nebo utvrzení?

NOZ přinesl zásadní změnu terminologie, jelikož rozlišuje prostředky na zajišťovací a utvrzovací. Občanský zákoník z roku 1964 používal označení zajištění závazků, pod které spadaly instituty jako smluvní pokuta, ručení, dohoda o srážkách ze mzdy, zástavní smlouva, zajištění závazků převodem práva, zajištění postoupením pohledávky, jistota a uznání dluhu.⁴⁴

Jak starý, tak i nový občanský zákoník upravují zajišťovací a utvrzovací prostředky pouze demonstrativně. NOZ zahrnuje do zajišťovacích prostředků ručení, finanční záruku, zajišťovací převod práva a dohodu o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Mezi instituty utvrzení dluhu řadí smluvní pokutu a uznání dluhu. Existuje však spousta dalších zajišťovacích a utvrzovacích prostředků, kde není zcela jasné, do jaké kategorie se mají řadit. Proto hledáme znaky, které zajištění a utvrzení dluhu od sebe odlišují. Společným znakem obou kategorií je zlepšení aktuálního či budoucího postavení věřitele, pro případ porušení povinnosti dlužníka.⁴⁵

Zajištění dluhu se uskutečňuje vytvořením náhradního zdroje pro uspokojení pohledávky. Děje se tak vyčleněním určitého majetku, pro takové účely, nebo výběrem třetí, dostatečně solventní osoby, která souhlasí s případným uspokojením věřitele namísto dlužníka. Zajištění dluhu představuje vedlejší právní vztah, který je svým vznikem i trváním závislý na existenci hlavního (zajišťovaného) vztahu. Z tohoto vedlejšího vztahu vyplývají věřiteli další práva, která v hlavním vztahu s dlužníkem neměl. Akcesorická povaha zajištění je dána tím, že bez existence hlavního dluhu nemůže vedlejší zajišťovací vztah vůbec vzniknout. Platnost zajišťovacího vztahu je závislá na platnosti zajišťovaného

⁴⁴ Ustanovení § 544 a násl. OZ

⁴⁵ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 6. ISBN 978-80-7552-192-7.

vztahu. Naproti tomu nemá zánik vedlejšího dluhu žádný vliv na existenci dluhu hlavního.⁴⁶

V případě, že zajištění poskytne osoba odlišná od dlužníka (třetí osoba), má toto zajištění subsidiární povahu, to znamená, že tato třetí osoba je povinna plnit jen v případě, že tak neučinil dlužník.

Zajištění je vždy zřizováno ve prospěch věřitele. Jedná se o určitou formu zlepšení postavení věřitele, zvýšení jeho jistoty, že bude jeho pohledávka splněna. Některé zajišťovací instituty plní zároveň funkci uhrazovací, tím je věřiteli dána možnost uspokojit svou pohledávku náhradním způsobem z majetku dlužníka či třetí osoby, která závazek zajistila – např. zástavním právem, ručením, dohodou o srážkách ze mzdy, apod.

K zajištění pohledávky lze použít více zajišťovacích prostředků najednou.

Utvrzení dluhu spočívá v jakémkoli zlepšení postavení věřitele, zejména v usnadnění vymáhání pohledávky soudní cestou (uznání dluhu), nebo sjednáním sankce za porušení povinnosti (smluvní pokuta). Cílem utvrzovacích institutů není zajištění dluhu, ale motivace dlužníka k včasnému splnění dluhu bez dalších nákladů, či potvrzení samotné existence dluhu.

Blíže jsou jednotlivé obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu rozebrány v následujících kapitolách.

⁴⁶ Mgr. Marek Doleček, Zajištění a utvrzení dluhu. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. 06. 2018 [cit. 28. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-ppbi/>

3. Instituty zajištění závazků

Instituty zajištění jsou upraveny především v NOZ, avšak existují i způsoby zajištění podle zvláštních právních předpisů, kterých se NOZ primárně nedotýká. V první řadě jde o finanční zajištění, upravené zvláštním zákonem č. 408/2010 Sb., zákon o finančním zajištění. V zákoně směnečném a šekovém⁴⁷ je upraven další zvláštní druh ručení za směnečné dluhy, a to tzv. směnečné rukojemství.

Mimo NOZ najdeme právní úpravu zajištění též v zákoně o obchodních korporacích⁴⁸ (dále ZOK), a to zejména v § 41, kde jsou stanoveny podmínky, za kterých smí korporace poskytnout zajištění pro dluhy vzniklé ze záloh, půjček, nebo úvěrů poskytnutých obchodní korporaci, za účelem získání jejich podílů, a jiné případy zajištění u tzv. finanční asistence.⁴⁹

Diplomová práce se dále věnuje zejména zajišťovacím institutům upravených v NOZ.

3.1. Ručení

3.1.1. Pojem a základní charakteristika ručení

Občanský zákoník obsahuje právní úpravu ručení v § 2018 až § 2028. Jedná se o nejčastější obligačně-právní zajišťovací institut, který se v minulosti označoval jako rukojemství. Ručení je dlouhodobě užívané, a v praxi vžité zajištění dluhu. Vzniká dvoustranným právním jednáním mezi ručitelem a věřitelem. Jeho podstatu objasňuje ustanovení § 2018 NOZ: *„Kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník svůj dluh nesplní, stává se dlužníkovým ručitelem. Neprijme-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat.“*

Institut ručení tedy představuje zvláštní druh trojstranného vztahu, který spočívá v tom, že se ručitel, tedy osoba odlišná od stran zajišťovaného závazku, zaváže uspokojit pohledávku věřitele, jestliže tak neučiní dlužník.

⁴⁷ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

⁴⁸ Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁹ Tintěra, T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. str. 34. ISBN 978-80-87576-75-5.

Ručitelské prohlášení je vyžadováno v písemné formě, aby bylo považováno za platné.⁵⁰ Z prohlášení ručitele musí být zřejmý jeho obsah, aby bylo patrné, že se jedná o ručitelské prohlášení. Zajisté musí obsahovat projev vůle ručitele, že daný závazek uspokojí, neučiní-li tak dlužník. Dále identifikuje dlužníka, věřitele a zajištěný závazek tak, aby nebyl zaměnitelný s jiným.⁵¹

Prohlášení ručitele je jednostranným právním aktem. Věřitel nemusí s takovým projevem vůle ručitele souhlasit, není třeba ani souhlasu dlužníka. Pokud však věřitel ručitele odmítne, není oprávněn později po něm požadovat plnění.⁵²

Ručení lze převzít ve stejném rozsahu, v jakém je vázán dlužník, případně i v rozsahu menším. Nelze však převzít ručení ve větším rozsahu, než ve kterém je vázán sám dlužník. To vyplývá jednak z ustanovení zákona, jednak z pojetí ručitelského závazku jako subsidiárního k zajišťovanému závazku. Logicky nemůže mít závazek ručitele větší rozsah, než závazek dlužníka. Obdobné platí i z časového hlediska. Věřitel nemůže po ručiteli z titulu ručení nic požadovat, dokud dluh dlužníka zajištěný ručením není splatný.⁵³

Ručení je zásadně časově neomezené. Ručitel je však může omezit na určitou dobu uvedenou v prohlášení ručitele. Případně mohou věřitel s ručitelem uzavřít písemnou dohodu o omezení doby ručení i dodatečně.⁵⁴

Ručení spočívá na principu akcesority a subsidiarity. Akcesoritou se rozumí závislost ručení na existenci hlavního (zajišťovaného) dluhu. Ručení předpokládá platný dluh dlužníka.⁵⁵ Nicméně ručení lze poskytnout i pro dluhy budoucí nebo podmíněné, jakož i za soubor dluhů určitého druhu vznikajících

⁵⁰ Ustanovení § 2018 odst. 2 NOZ

⁵¹ Rozsudek NS ve věci sp. zn. 32 Cdo 3867/2009 ze dne 31. 8. 2011. „Z výše citovaných ustanovení je zřejmé, že prohlášení o ručení (§ 303 obch. zák.) je určité, obsahuje-li označení věřitele, dlužníka a ručitele, vymezení (určitého) ručením zajišťovaného závazku a projev vůle ručitele, že tento závazek uspokojí, neučiní-li tak dlužník. Výše uvedené pak platí bez ohledu na to, zda je zajišťován již existující nebo budoucí závazek. Požadavek „určitosti“ zajišťovaného závazku je přitom nezbytné vykládat tak, že jde o jeho identifikaci takovým způsobem, aby nebyl zaměnitelný s jiným.“

⁵² Mgr. Marek Doleček, Zajištění a utvrzení dluhu. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. 06. 2018 [cit. 28. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-ppbi/>

⁵³ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 674-675. ISBN 978-80-7502-158-8.

⁵⁴ Mgr. Marek Doleček, Zajištění a utvrzení dluhu. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. 06. 2018 [cit. 28. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-ppbi/>

⁵⁵ Ustanovení § 2019 odst. 1 NOZ

v určité době, či pro soubor různých dluhů z téhož právního důvodu.⁵⁶ Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud (dále NS) v rozsudku ve věci sp. zn. 32 Cdo 83/2013 ze dne 18. 2. 2014, kdy NS dospěl k následujícímu závěru: „*Že identifikace ručením zajišťovaných závazků způsobem, že jde o závazky, jež v budoucnu vzniknou z kupních smluv uzavřených na základě rámcové kupní smlouvy, je z hlediska požadavku určitosti právního úkonu dostatečná. V případě ručení za závazky, které mají vzniknout v budoucnu, nebude zpravidla ani jiná jejich identifikace, než vymezením právního důvodu jejich vzniku, možná, neboť v době učinění ručitelského prohlášení nemusí být zřejmé, které závazky, v jakém rozsahu a v jaké výši v budoucnu vzniknou. Tato skutečnost je ovšem přípustným rizikem, které ručitel svým ručitelským prohlášením dobrovolně přijímá, nikoli skutečností omezující jeho vážnou a svobodnou vůli, jak nesprávně posoudil soud prvního stupně. Identifikace ručením zajištěných závazků, které vzniknou v budoucnu, vyjadřující právní důvod vzniku těchto závazků (např. tak, že jde o závazky vzniklé z určité smlouvy), je proto z hlediska požadavku určitosti právního dostatečná.*“

Akcesorita se mimo jiné projevuje i ve společném osudu závazku ručitele se závazkem hlavního dlužníka. Zanikne-li hlavní závazek, zrušuje se i ručitelský závazek. Ručení však nezaniká, zanikl-li hlavní závazek pro nemožnost plnění dlužníka, pokud je závazek splnitelný ručitelem. Stejně tak závazek ručitele nezaniká, pokud ručí za závazky právnické osoby, která zanikla.⁵⁷

Ze zásady akcesority ručení stanoví NOZ výjimku pro případ neplatnosti v důsledku nedostatečné způsobilosti dlužníka zavazovat se k povinnostem. Dle ustanovení § 2019 odst. 2 NOZ platnosti ručení nebrání, je-li závazek dlužníka neplatný pro nedostatek jeho způsobilosti zavazovat se k povinnostem, pokud o tom ručitel věděl, nebo musel vědět.

Princip subsidiarity závazku ručitele vůči závazku dlužníka spočívá ve skutečnosti, že věřitel může požadovat plnění po ručiteli až tehdy, nesplnil-li dlužník v přiměřené lhůtě dluh, ač jej věřitel k tomu v písemné formě vyzval. Výzvy není třeba, je-li zřejmé, že dlužník dluh nesplní, nebo nemůže-li věřitel výzvu uskutečnit.⁵⁸

⁵⁶ Ustanovení § 2019 odst. 1 NOZ

⁵⁷ Ustanovení § 2026 odst. 1 a 2 NOZ

⁵⁸ Ustanovení § 2021 odst. 1 NOZ

Ručením lze zajistit jak peněžité, tak i nepeněžité závazek.

Poskytl-li dlužník ručiteli nepravdivé informace, na základě nichž ručitel převzal závazek ručení, zůstává ručitelský závazek platný. Ručitelský závazek je totiž vztahem mezi věřitelem a ručitelem. Ručitel by případně mohl nárokovat náhradu škody od dlužníka.⁵⁹

Ručení je vhodným zajišťovacím prostředkem, pokud ho poskytuje solventní ručitel.

3.1.2. Vznik ručitelského závazku

Ručení vzniká na základě některého právního důvodu, zejména ručitelským prohlášením, ze zákona, či rozhodnutím soudu.

Jak už bylo pojednáno výše, ručitelské prohlášení je formálně jednostranným právním jednáním, prakticky jím však ve většině případů není. Dovojujeme tak z ustanovení § 2018 odst. 1 věty druhé NOZ, která uvádí, že „nepřijme-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat“. Ručitelské prohlášení je tedy zpravidla kontrasignováno samotným věřitelem.⁶⁰

Mgr. Martin Pelikán se ve své knize Zajištění a utvrzení dluhu v praxi z roku 2017 domnívá, že přijetí ručitele lze učinit i v dlouhodobějším horizontu po doručení ručitelského prohlášení. Dle jeho názoru se pro přijetí ručitelského závazku neuplatní obecné ustanovení o akceptaci nabídky, dle ustanovení § 1740 NOZ, které stanoví, že „*Osoba, které je nabídka určena, nabídku přijme, projeví-li s ní včas souhlas. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě přijetím nejsou.*“ Autor domněnku zdůvodňuje tak, že nejde o případ uzavírání smlouvy, ale že ručení je závazkem svého druhu.⁶¹ Dle mého názoru by měl věřitel souhlas s ručitelským prohlášením projevit včas, přestože nejde o případ uzavírání smlouvy, neboť ručitel se tímto dostává do právní nejistoty. Věřitel má postavení silnější strany, proto považuji za rozumné ho v tomto případě časově omezit. V opačném případě by mohl požadovat splnění dluhu po ručiteli, který by v pozdější době již nemusel

⁵⁹ Mgr. Marek Doleček, Zajištění a utvrzení dluhu. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. 06. 2018 [cit. 28. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-ppbi/>

⁶⁰ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. str. 90. ISBN 978-80-7552-192-7.

⁶¹ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. str. 90-91. ISBN 978-80-7552-192-7.

být solventní. V neposlední řadě jde o porušení dobré víry ručitele, že jeho nabídka v ručitelském prohlášení nebyla věřitelem přijata.

3.1.3. Pluralita ručitelů

Za jeden dluh může ručit více ručitelů, a to každý buď za celý dluh, nebo jen za jeho část. Pokud však ručitel neomezí své ručení v písemném prohlášení jen na část dluhu dlužníka, pak ručí za celý dluh. Je-li dluh zajištěn více ručiteli, může věřitel požadovat splnění na kterémkoli z ručitelů, nebo jen na některých z nich, nebo na všech současně. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

3.1.4. Realizace ručitelského závazku

Aby věřitel mohl požadovat splnění dluhu po ručiteli, je nezbytné splnění dvou podmínek. První podmínkou je písemná výzva věřitele ke splnění dluhu dlužníka. Druhá podmínka spočívá v tom, že od této výzvy uplynula přiměřená doba, a dlužník přesto neplnil.

Přiměřená lhůta k plnění dlužníka není v NOZ nikde definována. Tato lhůta bude záviset zejména na povaze dluhu, jenž má být splněn. Pro předcházení případných sporů je vhodné si délku této lhůty stanovit v dohodě uzavřené mezi věřitelem a dlužníkem, popřípadě její minimální délka může vyplývat z ručitelského prohlášení.⁶²

Ručení lze ujednat na určitou dobu. NOZ v takovém případě stanoví, že ručení je zachováno, pokud věřitel v této době ručitele vyzve k plnění.⁶³

3.1.5. Obrana ručitele

Ručitel je oprávněn vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které má proti věřiteli dlužník. Ručitel může vůči věřiteli uplatnit námitky, které se týkají přímo jeho osoby, např. namítnout promlčení práva věřitele na splnění ručitelského závazku, a může započíst svou vlastní pohledávku vůči věřiteli. Stejně tak může

⁶² PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. str. 99. ISBN 978-80-7552-192-7.

⁶³ Ustanovení § 2021 odst. 2 NOZ

uplatnit vůči věřiteli všechny námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník. Mezi námitky, které může uplatnit dlužník, patří nepochybně námitka promlčení hlavní pohledávky (zajištěné ručením) věřitele vůči dlužníku.⁶⁴

Dále může ručitel plnění odepřít, pokud věřitel zavínil, že pohledávka nemůže být splněna dlužníkem. Jde o případ, kdy věřitel neposkytne dlužníkovi nezbytnou součinnost či vyvolá stav omezující schopnost dlužníka plnit daný dluh. Je třeba, aby existovala příčinná souvislost mezi jednáním věřitele a vzniklým následkem v podobě nemožnosti dlužníkovy plnění.⁶⁵

Pokud ručitel uplatní námitky, které mu sdělil dlužník, nahradí dlužník ručiteli náklady, které mu vznikly, byly-li námitky neúspěšné.

3.1.6. Zánik ručení

Ručení zaniká nejpozději se zánikem dluhu, který zajišťuje. Pokud zanikne zajišťovaný dluh, zaniká v zásadě také závazek ručitele. To neplatí, pokud dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, a ručitel jej splnit může.

Smrt dlužníka nepředstavuje nemožnost plnění. Zajištění není vázáno na osobu dlužníka, ale na zajišťovanou pohledávku. Výjimkou však může být případ, kdy obsahem závazku je plnění, které může plnit pouze dlužník osobně.

Před zánikem hlavního závazku může zaniknout závazek ručitele splněním či odepřením plnění, které učiní po právu. Uplynutím doby, na kterou bylo ručení omezeno. Dohodou mezi věřitelem a ručitelem, kdy se věřitel vzdá práva či plnění promine, a splynutím věřitele a ručitele.

3.1.7. Ručení ze zákona

Ručitelský vztah může vzniknout i přímo ze zákona. Na ručení vzniklé *ex lege* se přiměřeně aplikují obecná ustanovení upravující ručení. Zákonným

⁶⁴ Rozsudek NS ve věci sp. zn. 32 Cdo 3911/2010 ze dne 15. 12. 2011

⁶⁵ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 680. ISBN 978-80-7502-158-8.

ručením za nepeněžité dluhy je zajištěna peněžítá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěného dluhu.⁶⁶

3.2. Finanční záruka

3.2.1. Pojem a základní charakteristika finanční záruky

Finanční záruka je upravena v NOZ v § 2029 až § 2039. Jedná se o určitou obdobu bankovní záruky, známou z obchodního zákoníku.⁶⁷ Z důvodové zprávy NOZ lze zjistit, že: „*Pojem 'finanční záruka' se navrhuje zakotvit nikoli z důvodu změny věcného obsahu institutu, ale vzhledem k tomu, že dle návrhu občanského zákoníku výstavcem takové záruky může být nejen banka.*“

Finanční záruka je dalším nástrojem zajištění dluhu, jehož podstatou je posílení postavení věřitele a snížení věřitelova rizika, spočívajícího v nesplnění dluhu dlužníkem. Jde o institut připomínající ručení, avšak od ručení se odlišuje zejména institutem záruční listiny. Stejně jako u ručení jde o závazek s akcesorickou povahou, vyžadující existenci platného hlavního závazku. Výstavce však ručí za splnění zajištěného dluhu jen za podmínek a jen do výše uvedené v záruční listině.⁶⁸ Finanční záruku lze tedy zcela oddělit od původního dluhu.

Obdobně jako u ručení, lze finanční zárukou zajistit nejen dluh existující, ale i dluh, který vznikne teprve v budoucnu.⁶⁹

3.2.2. Vznik finanční záruky

Finanční záruka vzniká prohlášením výstavce v záruční listině, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, a to v případě, že dlužník nesplní věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině.⁷⁰

Finanční záruka vzniká zásadně písemným prohlášením výstavce v záruční listině. Ačkoli ze zákona vyplývá, že se jedná o jednostranné právní jednání, je

⁶⁶ Ustanovení § 2028 NOZ

⁶⁷ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

⁶⁸ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 309. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁶⁹ Rozsudek NS ze dne 27. 1. 2011 ve věci sp. zn. 23 Cdo 3088/2008

⁷⁰ Ustanovení § 2029 odst. 1 NOZ

tímto právním důvodem smlouva uzavřená mezi věřitelem a výstavcem.⁷¹ Obsahem záruční listiny je zejména: identifikace výstavce, věřitele (příjemce jistoty), popřípadě dlužníka, prohlášení výstavce, maximální výše plnění a identifikace zajišťovaného dluhu.

Poskytnutí finanční záruky je zásadně za úplatu. Využívá se k zajištění dluhu peněžitého i nepeněžitého. Při zajištění nepeněžitého dluhu však platí vyvratitelná domněnka, že je do výše určené záruční listinou zajištěna peněžitá pohledávka, která jinak věřiteli přísluší při porušení povinnosti tuto nepeněžitou pohledávku plnit. Jedná se však o dispozitivní pravidlo, od kterého se strany mohou odchýlit.

3.2.3. Realizace finanční záruky

V případě splnění podmínek uvedených v záruční listině, je výstavce povinen učinit to, co z finanční záruky vyplývá. Tomu však musí předcházet písemná výzva věřitele. V závislosti na obsahu záruční listiny může věřitel vyžadovat předložení určitých dokumentů, a to současně s výzvou, nebo bez zbytečného odkladu po ní, avšak vždy za trvání finanční záruky.⁷²

Oproti ručení, obecně platí, že výstavce finanční záruky nemůže uplatnit námitky proti věřiteli, které by vůči němu byl oprávněn uplatnit dlužník, avšak záruční listina může stanovit něco jiného.⁷³ Lze doporučit, aby si výstavce v záruční listině uplatnění námitek vyhradil, neboť ho toto pravidlo poměrně znevýhodňuje, zejména co se týče otázky promlčení práva věřitele na splnění zajišťujícího závazku.

Předchozí výzva věřitele, aby dlužník splnil dluh, je vyžadována jen v případě, stanoví-li tak záruční listina. To vystihuje nesubsidiární charakter finanční záruky.

⁷¹ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 309. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁷² Ustanovení § 2035 odst. 1 NOZ

⁷³ Ustanovení § 2035 odst. 2 NOZ

3.2.4. Pluralita výstavců

Potvrdí-li finanční záruku jiný výstavce, může věřitel uplatnit právo z finanční záruky vůči kterémukoli z nich.⁷⁴ Počet výstavců není zákonem omezený. Dle ustanovení § 2031 odst. 2 NOZ má výstavce, který finanční záruku potvrdil, a na základě toho také plnil, právo na náhradu svého plnění vůči výstavci, který ho o potvrzení finanční záruky požádal.

3.2.5. Zánik finanční záruky

Finanční záruka zaniká obdobnými způsoby jako jiné závazky. K jejímu zániku může dojít, neuplatní-li věřitel vůči výstavci své právo v době určené záruční listinou.⁷⁵ Dále také splněním závazku výstavce věřiteli, dle záruční listiny, odstoupením či výpovědí, následnou nemožností plnění a dalšími způsoby, které jsou uvedeny v záruční listině či v NOZ pro zánik závazku.

Bylo-li plněno ze záruční listiny, je dlužník povinen uhradit výstavci to, co plnil podle záruční listiny vystavené v souladu s uzavřenou smlouvou.⁷⁶

Otázku, kterou opakovaně řešila soudní praxe je, v jakém okamžiku vzniká dlužníkovi právo požadovat plnění po věřiteli, které na jeho úkor neoprávněně získal na základě finanční záruky. Donedávna NS zastával názor, že nejprve musí dlužník bance uhradit to, co banka plnila věřiteli na základě záruční listiny, a až následně může dlužník po věřiteli, kterému bylo na základě bankovní záruky neprávem plněno, žádat vrácení tohoto plnění.⁷⁷

Následně se touto problematikou zabýval NS v rozsudku ze dne 12. 9. 2018 ve věci sp. zn. 31 Cdo 3936/2016. Soud v tomto případě hledal odpověď na otázku, zda povinnost věřitele vrátit dlužníkovi plnění neoprávněně získané na základě bankovní záruky, vzniká věřiteli bez dalšího již v důsledku neoprávněného čerpání, nebo zda je potřeba nejdříve splnění závazku dlužníka vůči výstavci. Nejvyšší soud rozhodoval daný případ za použití právní úpravy

⁷⁴ Ustanovení § 2031 odst. 1 NOZ

⁷⁵ Ustanovení § 2038 NOZ

⁷⁶ Ustanovení § 2039 odst. 1 NOZ

⁷⁷ Rozsudek NS ze dne 20. 5. 2015 ve věci sp. zn. 32 Cdo 1745/2013

obchodního zákoníku, nicméně je použitelný i v současné právní úpravě, neboť je zcela v souladu s právní úpravou bezdůvodného obohacení.⁷⁸

Nejvyšší soud se tak odchýlil od své dosavadní judikatury, když dospěl k závěru, že pro vznik oprávnění dlužníka požadovat po věřiteli vrácení plnění, které na jeho úkor neoprávněně získal na základě bankovní záruky, resp. pro vznik povinnosti věřitele takto získané plnění dlužníkovi vrátit, není podmínkou, aby dlužník nejprve uhradil bance to, co v souladu s bankovní zárukou plnila věřiteli. Osobně se přikláním k tomuto názoru, protože jak už jsem zmínila, dlužník má postavení slabší strany, a předchozí judikatura ho značně znevýhodňovala. Vázala totiž vznik povinnosti věřitele, vrátit takto neoprávněně získané plnění dlužníkovi, na solventnost dlužníka, na jehož úkor se věřitel obohatil. Pokud tedy dlužník nebyl solventní, byla jeho šance domoci se vůči věřiteli vrácení majetkového prospěchu téměř nulová. Jeho situaci navíc zhoršovaly negativní důsledky spojené se závazkem vůči bance, u které mu mohly narůstat úroky apod.

3.2.6. Bankovní záruka

O bankovní záruku se jedná v případě, že je výstavcem finanční záruky banka, zahraniční banka nebo spořitelní a úvěrní družstvo.

Bankovní záruka má povahu univerzálního zajišťovacího prostředku s peněžním plněním, který je v praxi hojně využíván. Plnění banky bude mít peněžitou povahu i v případě, že zajišťovaný dluh je povahy nepeněžité. Charakteristickým znakem je neodvolatelnost bankovní záruky. Ten je dovozován ze samotné povahy bankovní záruky, má-li splnit svůj účel (poskytnutí zajištění dluhu v odpovídající kvalitě).

Nejdůležitějším znakem je však abstraktní povaha bankovní záruky, ta spočívá jednak v nezávislosti na hlavním závazku, jednak v bezpodmínečnosti výplaty ze strany banky, jsou-li splněny podmínky určené v záruční listině. Tuto „nezávislost“ sledujeme ve třech rovinách, a to ve vztahu mezi bankou a věřitelem, mezi bankou a dlužníkem, a mezi bankou a stranami zajišťovaného

⁷⁸ Ustanovení § 2991 NOZ: „Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil. Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu.“

dluhu. Ve vztahu mezi bankou a příjemcem záruky sledujeme dva aspekty. Nejen že tento vztah není ovlivněn vztahem mezi bankou a dlužníkem, nýbrž i platební povinnost banky je podmíněna pouze těmi podmínkami, které jsou stanoveny v záruční listině. Nestačí tedy podmínky pro výplatu stanovit prostým odkazem na zajišťovaný závazek. Ve vztahu mezi bankou a dlužníkem sledujeme tuto nezávislost v tom, že povinnost k náhradě a právo banky na náhradu plnění, vyplaceného věřiteli, není dotčeno právy a povinnostmi ze zajišťovaného závazku, ani námitkami z tohoto právního vztahu. Bankovní záruka je nezávislá na zajišťovaném závazku, i co se týče vztahu mezi dlužníkem a věřitelem. Pro abstraktní záruky platí pravidlo „nejdřív plat, poté se sud“.⁷⁹

Bankovní záruku považují za jeden z nejvhodnějších zajišťovacích institutů, který značně posiluje postavení věřitele a zvyšuje jeho jistotu, pokud jde o splnění pohledávky. Výhodu bankovní záruky spatřují v nezávislosti na hlavním závazku a v bezpodmínečnosti výplaty ze strany banky, jsou-li splněny podmínky uvedené v záruční listině. Banka je zároveň nepochybně solventním výstavcem, tudíž má věřitel jistotu, že bude jeho pohledávka tímto zajištěním uspokojena.

3.2.7. Platební záruka

Platební zárukou vystavitel finanční záruky ručí za platební závazky dlužníka. Lze tak zajistit jakýkoli platební závazek (např. splátky úvěru).⁸⁰

3.2.8. Neplatební záruka

V obchodních vztazích existuje mnoho typů závazků, které jsou zajišťovány bankovními zárukami. Záruky za splnění závazku mohou zajišťovat např. včasné dokončení díla. Úpravu neplatební bankovní záruky nalezneme např. v ustanovení § 41 zákona č. 134/2016 Sb., zákon o zadávání veřejných zakázek, kdy z důvodové zprávy zjistíme, že jde o nový koncept jistoty jako smluvní pokuty. Ta se uplatní zejména v případě, že výherce veřejné soutěže neuzavře se zadavatelem smlouvu.

⁷⁹ HEJNÁ, Veronika. Bankovní záruka jako efektivní nástroj zajištění dluhu. Právní prostor [online]. 17. 9. 2015 [cit. 13. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/bankovni-zaruka-jako-efektivni-nastroj-zajisteni-dluhu>

⁸⁰ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 84. ISBN 978-80-87713-11-2.

3.3. Zajišťovací převod práva

3.3.1. Pojem a základní charakteristika

Ustanovení o zajišťovacím převodu práva byla do našeho právního řádu začleněna zákoníkem mezinárodního obchodu z roku 1963.⁸¹ V praxi se jedná o prostředek zajištění dluhu, s nímž jsou nejmenší a spíše zanedbatelné zkušenosti, neboť do přijetí NOZ byl upraven pouze kusou právní úpravou v rozsahu dvou stručných odstavců v ustanovení § 533 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., ve znění že: „*Splnění závazku může být zajištěno převodem práva dlužníka ve prospěch věřitele, a že smlouva o zajišťovacím převodu musí být uzavřena písemně.*“

Současnou právní úpravu obsahuje NOZ v ustanoveních § 2040 až § 2044. Smlouvou o zajišťovacím právu zajišťuje dlužník nebo třetí osoba dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo. Podstatným znakem je, že se jedná o převod dočasný a právo může za účelem zajištění dluhu převést i třetí osoba odlišná od dlužníka. Dle důvodové zprávy NOZ je účelem zajišťovacího převodu práva vyhovět zájmu věřitele získat lepší jistotu a snazší uspokojení, než jaké poskytují jiné způsoby zajištění. Podstatou je pak vylepšení právního postavení věřitele tím, že na něj jeho dlužník či osoba třetí dočasně převádí své právo (včetně vlastnického), za účelem zajištění věřitelovy pohledávky. V ustanovení § 2040 odst. 2 NOZ je formulována vyvratitelná právní domněnka, že zajišťovací převod práva je převodem s rozvazovací podmínkou, že zajištěný dluh bude splněn. Naplněním rozvazovací podmínky tím, že dluh bude splněn, by měly být poměry existující před zajištěním daného dluhu automaticky obnoveny. Smlouvou však lze sjednat i tzv. fiduciární převod, u kterého je zpětný převod práva vázán na právní jednání věřitele. Zajišťovací převod práva je možné sjednat s povinností věřitele odstoupit od smlouvy, čímž se s účinkou *ex tunc* obnoví poměry existující před zajištěním daného dluhu.⁸²

Zajišťovací převod práva má společné rysy s právem zástavním, zejména v případě propadné zástavy, u které rovněž dochází k přechodu vlastnického práva na věřitele. Hlavní rozdíl však spatřujeme v tom, že u zajišťovacího převodu práva nabývá věřitel vlastnické právo nezávisle na prodlení dlužníka. Naproti

⁸¹ Ustanovení § 207 až 209 zákona č. 101/1963 Sb., zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

⁸² TINTĚRA, T., PODRAZIL, P., PETR, P. Základy závazkového práva. 1. Díl. Praha: Leges, 2016. str. 192. ISBN 978-80-7502-124-3.

tomu při zajištění dluhu zástavním právem zůstává vlastnické právo dlužníka zachováno, až v případě jeho prodlení dochází k převodu práva bez dalšího. Rozdíl lze spatřovat též v oprávnění věřitele zástavní hodnotu zpeněžit, a tak uspokojit svůj nárok.⁸³

Zajišťovacím převodem práva lze převést pouze práva převoditelná - tedy majetková, rozhodně nelze převést přirozená práva spojená s osobností člověka.⁸⁴ Zajistit lze jak dluh peněžitý, tak i dluh nepeněžitý. Jedná se o zajišťovací závazek s akcesorickou povahou. Jeho účelem je motivovat dlužníka k dobrovolnému splnění dluhu. V opačném případě dává věřiteli možnost těžit z převedeného práva. Akcesorická povaha zajišťovacího převodu práva vyplývá z toho, že účinky zajišťovacího převodu práva nemohou nastat dříve, než u závazku, který je tímto zajišťovacím prostředkem zajišťován.⁸⁵

Zajišťovací převod práva je fakticky bezúplatný, neboť účelem zajištění je pouze poskytnutí jistoty.⁸⁶

3.3.2. Vznik zajišťovacího převodu práva

V rámci zajišťovacího převodu práva rozeznáváme v zásadě dva režimy. První režim se uplatní v případě, že zajištění se týká věci zapsané ve veřejném seznamu. V tomto případě vzniká zajištění zápisem do příslušného seznamu, kde se zapisuje i dočasnost převodu. Avšak vzájemná práva a povinnosti stran vznikají již uzavřením smlouvy o zajišťovacím převodu práva. Pokud je předmětem zajišťovacího převodu práva věc, která se do veřejného seznamu nezapisuje, je zajišťovací převod účinný již okamžikem uzavření smlouvy – druhý režim. Zajišťovací převod práva tedy vzniká zásadně na základě smlouvy o zajišťovacím převodu práva. Zákon pro tuto smlouvu nevyžaduje písemnou formu právního jednání. Avšak pro případné dokazování a právní jistotu stran se doporučuje smlouvu uzavřít písemně.⁸⁷

⁸³ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 701. ISBN 978-80-7502-158-8

⁸⁴ Ustanovení § 19 odst. 2 NOZ

⁸⁵ Rozsudek NS ze dne 26. 1. 2011 ve věci sp. zn. 21 Cdo 4395/2009

⁸⁶ KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 355. ISBN 978-80-7400-291-5.

⁸⁷ TEJNSKÝ, Ondřej. Zajišťovací převod práva vyhovuje zájmu věřitele na lepší jistotu a snazší uspokojení. Právní prostor [online]. Praha. 3. 8. 2015 [cit. 14. 2. 2020] Dostupné z:

Dle ustanovení § 2042 NOZ je věřitel (dočasný vlastník) povinen vykonávat prostou správu věci, byla-li věc věřiteli předána. Jedná se však o dispozitivní pravidlo, od kterého se strany mohou smluvně odchýlit. Pomine-li důvod trvání zajišťovacího převodu práva, umožní věřitel osobě, která zajištění poskytla, výkon práva v původním rozsahu. Zároveň jí vydá vše, co z převedeného práva získal, nebo co k němu přibylo, proti náhradě nákladů, které účelně vynaložil v souvislosti s výkonem tohoto zajištění.⁸⁸

3.3.3. Zákaz převedení nebo zatížení

Na věřitele může být převedeno tímto zajišťovacím prostředkem právo k věci zastupitelné či nezastupitelné. Zastupitelnou je movitá věc, kterou lze nahradit jinou věcí téhož druhu. V případě, že se zajišťovací převod týká věci zastupitelné, není třeba věřitele v době trvání zajištění nijak zvlášť omezovat. Věřitel má však povinnost vrátit poskytovateli jistoty stejné věci (stejného druhu a množství), jestliže dluh bude vyrovnán. Oproti tomu, pokud je věřiteli k zajištění převedeno právo k věci nezastupitelné, kterou by mohl za běžných poměrů zatížit nebo převést, navrhuje se zakázat věřiteli jednat tak, aby jistotu zcizil či zatížil. Věřitel má totiž v případě splnění dluhu povinnost vrátit poskytovateli jistoty tutéž věc, a to v původním stavu.⁸⁹ Z důvodové zprávy NOZ vyplývá, že věřitel není oprávněn, po dobu trvání zajišťovacího převodu, nabytý majetek zcizovat či zatěžovat. Tento limit však působí jen mezi zajištěným věřitelem a osobou, která poskytla zajištění (*inter partes*). Pokud věřitel převede předmět zajištění na třetí osobu před splatností dluhu, provedený převod bude platný a nabyvatel v dobré víře se stane vlastníkem věci. V tomto případě je chráněna dobrá víra nabyvatele. Věřitel v tomto případě samozřejmě odpovídá za škodu, která poskytovateli jistoty vznikla v souvislosti s porušením smluvní povinnosti. Pro snížení míry rizika je vhodné sjednat, že předmět zajištění bude dán do úschovy třetí osobě, sjednat smluvní pokutu, či další zajišťovací instituty.⁹⁰

Odlišná situace je v případě věcí zapsaných do veřejného seznamu, neboť vychází ze zásady, že ten, kdo jedná v důvěře v obsah takového veřejného

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/zajistovaci-prevod-prava-vyhovuje-zajmu-veritele-na-lepsi-jistotu-a-snazsi-uspokojeni>

⁸⁸ Ustanovení § 2043 NOZ

⁸⁹ ELIÁŠ, Karel. Zajišťovací převod práva v osnově občanského zákoníku. Bulletin advokacie č. 1/ 2011. 2011. str. 72-75

⁹⁰ Důvodová zpráva NOZ

seznamu, nemůže být zklamán. Je tedy třeba provést řádný zápis poznámky, včetně explicitního označení smlouvy o zajišťovacím převodu práva do veřejného seznamu tak, aby každý potenciální zájemce věděl, že věřitel je v pozici vlastníka podmíněného a dočasného.⁹¹

3.3.4. Realizace a zánik zajišťovacího převodu

V případě zajištění dluhu zajišťovacím převodem práva se nabízejí dvě možné situace jeho realizace a zániku. V prvním případě bude dluh řádně a včas splněn či zanikne jiným způsobem (např. splnutím osoby dlužníka a věřitele či dohodou smluvních stran o zrušení smlouvy o zajišťovacím převodu práva). Druhou možností je, že dluh splněn nebyl a může dojít k realizaci zajišťovacího převodu práva. V tomto případě se zajišťovací funkce převodu práva přeměňuje na funkci uhrazovací.

NOZ stanoví, že pokud pomine důvod trvání zajišťovacího převodu práva, umožní věřitel osobě, která zajištění poskytla, výkon práva v původním rozsahu. Není-li však zajištěný dluh splněn, stane se převod práva nepodmíněným a věřitel se stává trvalým nabyvatelem práva, které měl původně pouze dočasně. NOZ tak fakticky uzákonil, tzv. propadnou zástavu, neboť dle ustanovení § 2044 odst. 1.: *„Není-li zajištěný dluh splněn, stane se převod práva nepodmíněným a dlužník předá věřiteli vše, co je nutné k plnému výkonu převedeného práva.“* Dlužník nemá možnost splnit dluh dodatečně řádným způsobem tak, aby byl následek trvalé ztráty odvrácen. Negativní následek pro dlužníka nastává bez ohledu na jakoukoli výzvu věřitele ke splnění.⁹²

V případě, že hodnota jistoty zřejmě převyšuje zajištěnou pohledávku, je věřitel povinen osobě, která jistotu poskytla, vyplatit částku odpovídající rozdílu. Přitom si započte náklady, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva účelně vynaložil. Je vhodné přímo ve smlouvě sjednat hodnotu jistoty i výši

⁹¹ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Zá vazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 703. ISBN 978-80-7502-158-8.

⁹² MIHALÍK, Vojtěch. Zajišťovací převod práva v novém občanském zákoníku. Epravo [online]. Praha. 8. 4. 2016 [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajistovaci-prevod-prava-v-novem-obcanskem-zakoniku-100887.html>

dluhu. V opačném případě je na věřiteli, aby dokázal, že obvyklá cena jistoty výši zajištěného dluhu zřejmě nepřevyšuje.⁹³

Z mého pohledu se jedná o zajišťovací institut, který nová právní úprava zpracovala poměrně kvalitně. Zajišťovací převod práva poskytuje věřiteli značnou jistotu, že jeho právo bude uspokojeno. Zároveň silně motivuje dlužníka svůj dluh splnit řádně a včas, neboť se jedná o poměrně přísný zajišťovací prostředek. Výhodu tohoto institutu spatřuji v přeměně zajišťovací funkce na funkci uhrazovací, nedojde-li k řádnému a včasnému splnění dluhu. Věřitel tak dosáhne snadného uspokojení bez dalšího a dlužník nemá povinnost nahradit někomu poskytnuté plnění, jak je tomu například u finanční záruky. Nevýhodu dlužníka spatřuji v možnosti věřitele téměř neomezeně nakládat s jistotou po dobu zajištění, což může značně ztížit zpětný převod práva. Proto považuji za vhodné, aby si strany sjednaly smluvní pokutu, nebo aby daly předmět zajištění do úschovy třetí osobě. Další riziko tohoto zajišťovacího institutu může nastat v případě, že dlužník účelově neuhradí poslední splátku dluhu. Tím jistota propadne a věřitel bude povinen dlužníkovi vyplatit částku odpovídající rozdílu, o který jistota přesáhla zajištěnou pohledávku. Na takovou situaci je potřeba při uzavírání smlouvy o zajišťovacím převodu práva pamatovat. Doporučuji, aby se strany dohodly, že v takovém případě jistota nepropadne, ale dlužník bude povinen zaplatit smluvní pokutu.

3.4. Závďavek

Závďavek (§ 1808 - § 1809 NOZ) je institut, který stojí na pomezí zajišťovacích a utvrzovacích prostředků. Jeho právní úprava není systematicky řazena mezi prostředky zajištění ani utvrzení dluhu. Funkčně se jedná o ujednání, u kterého lze sledovat určitou zajišťovací funkci. Z důvodové zprávy lze zjistit, že: *„Jde o starobylý institut (arrha, Angeld, Draufgabe, Draufgeld) zahrnutý v mnoha standardních úpravách – např. v rakouském občanském zákoníku v § 908 a 909, v německém, v § 336 a násl. a jiné, který však ani ve zdejším prostředí dosud nevytřel z paměti, zvláště v živnostenských a farmářských kruzích.“*

Závďavek má původ již v římském právu, kde byl chápán jako drobný dar, kterým smluvní strany dávaly najevo svou vůli uzavřít smlouvu a zároveň

⁹³ Ustanovení § 2044 odst. 2 NOZ

stvrzovaly svůj smluvní vztah. V té době závdavek plnil spíše funkci důkazní, neboť předměty či platby, které tvořily obsah závdavku, byly velmi symbolické.⁹⁴

Závdavek má tři hlavní funkce. Předně je to funkce důkazní, neboť byl-li závdavek dán, potvrzuje se tím, že smlouva byla uzavřena. Zejména v případě, že smlouva nebyla uzavřena písemně, a následně vyvstanou pochybnosti o jejím uzavření, je závdavek velice praktickým způsobem, jak dokázat, že k uzavření smlouvy doopravdy došlo, neboť strana, která závdavek přijala, nemusí dokazovat, že k uzavření smlouvy došlo. Tím se důkazní břemeno přenáší na druhou stranu, která uzavření smlouvy popírá, a ta musí dokázat, že smlouva uzavřena nebyla. Z tohoto důvodu zákon vyžaduje, aby byl závdavek odevzdán nejpozději při uzavření smlouvy.

Druhou funkcí je funkce zajišťovací, která souvisí s tím, že strana, která závdavek dala, poskytuje jistotu, že dluh bude splněn. Věřitel si tedy může závdavek ponechat až do splnění dluhu. Jde však o dispozitivní právní úpravu, od které se smluvní strany mohou odchýlit.

Poslední funkcí je funkce penální (sankční), ta spočívá v tom, že nesplní-li svůj závazek strana, která závdavek dala, propadá závdavek druhé straně. Nicméně smlouvu může porušit i strana, která závdavek přijala, ta je pak povinna vydat straně, která smlouvu dodržela, dvojnásobek hodnoty závdavku, anebo dluh splnit, nebo, není-li splnění dluhu již možné, nahradit vzniklou škodu. Sankční funkce se však uplatní pouze v případě, že smlouva byla porušena některou smluvní stranou. Je-li splnění dluhu zmařeno vyšší mocí, nemůže sankce nastoupit.

V případě sankční funkce vyvstávají otázky, na které nelze najít odpověď ani v textu NOZ, ani v jeho důvodové zprávě. Jde zejména o otázku přiměřenosti závdavku. U závdavku chybí jak právní úprava přiměřenosti, tak i právní úprava umožňující užít moderační oprávnění soudu k úpravě nepřiměřeně vysokého závdavku.⁹⁵ Avšak z rakouské judikatury lze zjistit, že nepřiměřeně vysoký

⁹⁴ KMENT, Václav. Závdavek – návrat již dlouho známého institutu. Epravo [online]. Praha 16. 5. 2014 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>

⁹⁵ IVIČIČIVÁ, Jitka. Aplikační problémy ve smluvním právu – část IV. Právní prostor [online]. 21. 12. 2017 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aplikacni-problemy-ve-smluvnim-pravu-cast-iv>

závdavek, lze analogicky užít moderační právo soudu, jak je upraveno u smluvní pokuty.⁹⁶ To judikatura odůvodňuje podobností obou institutů.⁹⁷

Závdavkem se rozumí majetková hodnota, která se vylučuje ze jmění dlužníka, a přechází do jmění věřitele. Předmětem plnění závdavku může být jak věc hmotná tak i nehmotná. Závdavek není zřízen pouhým ujednáním o tom, že závdavek bude odevzdán, ale až samotným odevzdáním.

Závdavek má povahu akcesorického závazku, tudíž vyžaduje platný vznik hlavního závazku, nebo alespoň uzavření smlouvy o smlouvě budoucí.

Nezbytné je vyjasnit rozdíl mezi závdavkem a zálohou, která je upravena v ustanovení § 1807 NOZ. Zálohou může být cokoli, co dala jedna strana druhé před uzavřením smlouvy. Naproti tomu závdavek je nutné odevzdat nejpozději při uzavření smlouvy. Existuje vyvratitelná domněnka, že zálohou je vše, co bylo poskytnuto před uzavřením smlouvy.⁹⁸ Proto se v případě, kdy není jasné, zda šlo o zálohu či závdavek, musí prokázat, že se skutečně jednalo o závdavek. Další rozdíl můžeme spatřovat v tom, že záloha se váže k předmětu plnění a může být jeho částí, kdežto závdavek se váže přímo k právnímu jednání (ke smlouvě).⁹⁹ Záloha také oproti závdavku neplní funkci sankční, neboť nebude-li smlouva uzavřena, bude příjemce povinen zálohu vrátit.¹⁰⁰

Další problém může nastat s odlišováním závdavku a splátky, a to v případě, že závdavek byl dán při uzavření smlouvy. *„Z hlediska výkladu právního jednání bude mít především význam, zda je plnění na závdavek stejného druhu jako plnění splátky. V případě, že jak smluvní plnění tak závdavek jsou stejného druhu, bude třeba uvedené plnění považovat za splátku. Je-li ujednán závdavek, potom půjde pouze o závdavek. Strany si však mohou smluvit, že uvedené plnění je jak závdavkem, tak splátkou. Je-li závdavek splátkou, pak je*

⁹⁶ Ustanovení § 2051 NOZ

⁹⁷ TINTĚRA, T., PODRAŽIL, P., PETR, P. Základy závazkového práva. 1. Díl. Praha: Leges, 2016. str. 198-199. ISBN 978-80-7502-124-3.

⁹⁸ Rozsudek NS ze dne 13. 11. 2003 ve věci sp. zn. 29 Odo 54/2003

⁹⁹ KMENT, Václav. Závdavek – návrat již dlouho známého institutu. Epravo [online]. Praha 16. 5. 2014 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>

¹⁰⁰ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. str. 172. ISBN 978-80-7478-638-9.

první splátkou. Není-li závdavek splátkou, tak byla-li smlouva splněna, má být závdavek vrácen tomu, kdo jej poskytl. ¹⁰¹

3.4.1. Závdavek jako odstupné

Odstupné je upraveno v ustanovení § 1992 NOZ jako možnost smluvních stran sjednat, že jedna z nich může závazek zrušit tím, že zaplatí odstupné. Závazek se zaplacením odstupného ruší obdobně jako při odstoupení od smlouvy.

Funkci odstupného může plnit i závdavek. Jestliže byl druhé straně poskytnut závdavek a zároveň bylo ujednáno právo odstoupit od smlouvy, aniž bylo ujednáno odstupné, změní se povaha závdavku tak, že se stane odstupným.¹⁰² V tomto případě nepodléhá závdavek moderačnímu právu soudu.¹⁰³

Pokud si tedy strany sjednají právo odstoupit od smlouvy a zároveň svůj závazek utvrdí závdavkem, pak ustanovení § 1809 NOZ „zpoplatňuje“ právo odstoupit od smlouvy propadnutím závdavku, ačkoli právní institut odstoupení od smlouvy¹⁰⁴ žádnému zpoplatnění nepodléhá.¹⁰⁵

3.5. Kauce

Dalším zajišťovacím institutem je tzv. peněžitá jistota, označovaná též jako kauce. Právní úpravu nalezneme v NOZ ve zvláštních ustanoveních o nájmu bytu a nájmu domu v § 2254. Její podstatou je zajištění řádného plnění nájemcových povinností z nájmu. Dle zákona nesmí být jistota vyšší než trojnásobek měsíčního nájemného. Peněžní prostředky složené jako jistota stále patří nájemci, proto je pronajímatel povinen hradit nájemci náhradu škody, jestliže kauci použil bez oprávněného důvodu, a ta v důsledku toho byla neoprávněně snížena, a unikla mu tak jistá výše příslušenství, které je pronajímatel povinen nájemci po skončení nájmu vyplatit. Neboť nájemce má právo na úroky z jistoty

¹⁰¹ TINTĚRA, T., PODRAZIL, P., PETR, P. Základy závazkového práva. 1. Díl. Praha: Leges, 2016. str. 199. ISBN 978-80-7502-124-3.

¹⁰² Ustanovení § 1809 NOZ

¹⁰³ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 194. ISBN 978-80-7380-742-9.

¹⁰⁴ Ustanovení § 2001 NOZ

¹⁰⁵ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 144-145. ISBN 978-80-7502-158-8.

od jejího poskytnutí, a to alespoň ve výši zákonné sazby.¹⁰⁶ Při skončení nájmu je pronajímatel povinen nájemci kauci vrátit, přičemž si započte, co mu nájemce případně z nájmu dluží. Pronajímatel je také oprávněn si započíst nárok z titulu náhrady škody, kterou mu nájemce způsobil na předmětu nájmu, avšak tuto škodu pronajímatel musí prokázat např. podepsaným předávacím protokolem. Nájemce má právo na vrácení jistoty při skončení nájmu. V případě pozdějšího vrácení má nájemce nárok na úroky z prodlení.¹⁰⁷

V praxi se peněžitá jistota stala již nezbytnou součástí téměř každé nájemní smlouvy. Pronajímatelé ji využívají k posílení své jistoty, že jim nájemce zaplatí nájemné. Rozhodně vnímám jako přínosné, že se výše peněžité jistoty snížila z původního šestinásobku měsíčního nájemného na trojnásobek, neboť v dnešní době vysokých nájmu, se bydlení stávalo téměř nedosažitelným.

3.6. Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů

3.6.1. Pojem a základní charakteristika

Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů je upravena v NOZ v ustanoveních § 2045 až § 2047. Z důvodové zprávy k NOZ lze zjistit, že úprava tohoto institutu zajištění dluhu se přejímá z dosavadní právní úpravy obsažené v § 551 občanského zákoníku z roku 1964 a v § 246 zákoníku práce.¹⁰⁸ Dále se v důvodové zprávě dočteme, že jde o institut, který není v evropských občanských zákonících zcela běžný. Nicméně zákonodárci došli k názoru, že bude vhodné tento v praxi poměrně užívaný zajišťovací prostředek ponechat, neboť byl využíván zejména k zajištění a placení pohledávek na výživné. V dnešní době jím lze zajistit jakýkoli dluh. Na závěr se z důvodové zprávy dočteme, že osnova NOZ již nemíní plátce mzdy nebo jiného příjmu nadále neúměrně zatěžovat náklady spojenými s prováděním srážek, proto náklady ponese jen v omezené míře.

„Dluh lze zajistit dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy nebo platu, z odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek nebo z náhrady mzdy nebo platu. Nejde-li o

¹⁰⁶ Ustanovení § 2254 odst. 2 NOZ

¹⁰⁷ MEČÍŘOVÁ, Lucie. Co je dobré vědět o vratné jistotě u pronájmu? Finance.cz [online] 23. 10. 2019 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.finance.cz/528662-vratna-jistota-najem/>

¹⁰⁸ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

*srážky podle věty první k uspokojení práva zaměstnavatele, je třeba k uzavření dohody předchozího souhlasu zaměstnavatele*¹⁰⁹

Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů neplní pouze funkci zajišťovací, ale také funkci postupného plnění hlavního závazku realizací jednotlivých srážek. Jde o zajišťovací institut, který nevyžaduje písemnou formu a lze s ním zajistit pouze peněžité pohledávky.¹¹⁰

3.6.2. Vznik dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů

Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů vzniká smluvním ujednáním věřitele a dlužníka. Rozlišujeme dvě varianty dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Obě varianty mají společné to, že se jedná o pravidelné srážky z opakujícího se příjmu zaměstnance ze závislé činnosti. Část tohoto příjmu se opakovaně nevyplácí dlužníkovi, ale je využita jinak.

První varianta se uplatní v případě, že dohodu uzavírají zaměstnavatel a dlužník jako jeho zaměstnanec, k uspokojení práva zaměstnavatele. Logicky se tak nevyžaduje souhlas zaměstnavatele. Tyto dohody se často vymykají obvyklému chápání zajištění dluhu, které se uplatní až ve chvíli, kdy dluh není řádně plněn a umožní jeho úhradu z jiných zdrojů. Mnohem častěji je tento typ dohod uzavírán jako přímý způsob úhrady zajištěného závazku v době řádně sjednané splatnosti. Připomíná tak splátkový kalendář v kombinaci s dohodou o započtení vzájemných pohledávek. Zaměstnavatel je oprávněn srazit sjednanou částku, jakmile vznikne další nárok na mzdu.

Druhou variantu zajištění představuje dohoda uzavřená mezi zaměstnancem jako dlužníkem, a věřitelem odlišným od zaměstnavatele. Jde o záruku, že z tohoto pravidelného příjmu budou prováděny pravidelné splátky, a to nezávisle na vůli dlužníka. Realizace takové dohody, která není uzavírána v zájmu zaměstnavatele, pro něj představuje určitou zátěž, proto je uzavření takové dohody vázáno na předchozí souhlas zaměstnavatele.¹¹¹

¹⁰⁹ Ustanovení § 2045 odst. 1 NOZ

¹¹⁰ ROZEHNAL, Aleš. *Závazkové právo. Obecná část. Deliktní právo.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 53. ISBN 978-80-7380-496-1.

¹¹¹ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ.* Praha: Leges. 2017. str. 707. ISBN 978-80-7502-158-8.

3.6.3. Realizace dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Věřitel nabývá právo na výplatu srážek v okamžiku, kdy předloží plátcí mzdy nebo platu dohodu o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů a plátce ji akceptuje. Dohoda má být plátcí mzdy či jiného příjmu předložena, proto považují za vhodné, dohodu uzavřít písemně, ačkoli zákon písemnou formu nevyžaduje.

Dohoda o srážkách ze mzdy či jiných příjmů může postihnout mzdu, plat, odměnu ze smlouvy o výkonu závislé činnosti zakládající mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem obdobný závazek či náhradu mzdy nebo platu. Tím však výčet postihnutelných příjmů nekončí, neboť zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ) stanoví v ustanovení § 299, že úpravu lze použít i pro jiné příjmy, se kterými se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou nebo platem. Tyto příjmy představují odměny z dohod o pracovní činnosti nebo dohod o provedení práce, odměny za pracovní nebo služební pohotovost, dávky státní sociální podpory a pěstounské péče, které nejsou vyplaceny jednorázově a odměny členů zastupitelstva územních samosprávných celků. Dále jsou srážky prováděny z příjmů, které povinnému nahrazují odměnu za práci nebo jsou poskytovány vedle ní. Těmi jsou náhrada mzdy nebo platu, nemocenská, peněžité pomoci v mateřství, důchody, stipendia, podpora v nezaměstnanosti, odstupné, úrazové příplatky a další.¹¹²

Po uzavření dohody dochází k provádění samotných srážek, a to až do úplného uspokojení pohledávky. Plátce přitom musí dbát, aby srážky nečinily víc, než stanoví zákon. Před účinností novely zákona č. 460/2016 Sb., obsahovalo ustanovení § 2045 odst. 1 NOZ v závěru první věty ještě slova „*ve výši nepřesahující jejich polovinu*“ a omezovalo tak, maximální možnou výši srážek na 1/2 daných příjmů. Ani současná právní úprava neumožňuje sjednat výši srážek zcela libovolně. Zaměstnanec by měl i po provedení srážek obdržet alespoň tzv. nezabavitelnou částku, která by mu náležela v případě výkonu rozhodnutí.¹¹³ Zaměstnavatel by měl srážet a odvádět věřiteli pouze částku přesahující nezabavitelnou částku, a to bez ohledu na sjednanou výši splátek. Výše srážek musí být v dohodě o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů jednoznačně

¹¹² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. str. 584. ISBN 978-80-7478-638-9.

¹¹³ Ustanovení § 278 OSŘ a nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách)

stanovena. Zaměstnavatel je zároveň povinen dodržovat ustanovení zákoníku práce pro pořadí srážek ze mzdy.¹¹⁴

Náklady spojené s placením srážek nese plátce mzdy nebo platu. Avšak uzavřeli dlužník s věřiteli několik dohod o srážkách ze mzdy nebo platu, a ty mají být plněny současně, jdou náklady s placením srážek podle druhé a další dohody k tíži dlužníka.¹¹⁵

3.6.4. Zánik dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů zaniká splněním dluhu, ztrátou dlužníka práva na mzdu nebo jiný příjem či jiným obecným důvodem zániku zajišťovacích instrumentů.

Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů představuje pro dlužníka značnou výhodu zejména v tom, že nadále nemusí hlídat data jednotlivých splátek. Avšak pro vyšší jistotu věřitele bych doporučila tento zajišťovací institut kombinovat ještě s dalším zajišťovacím institutem, neboť v případě ztráty dlužníka práva na mzdu či jiný příjem, se hlavní závazek stává nezajištěným.

¹¹⁴ Ustanovení § 147 a násl. zákoník práce

¹¹⁵ Ustanovení § 2046 NOZ

4. Instituty utvrzení dluhu

Zvláštní oddíl NOZ, nazvaný „*Utvrzení dluhu*“ obsahuje právní úpravu smluvní pokuty a uznání dluhu. Pro tyto utvrzovací instituty je charakteristické, že oproti zajišťovacím institutům jimi dlužník neposkytuje věřiteli žádnou jistotu. Dalším specifickým znakem je, že je může učinit pouze dlužník buď svým jednostranným právním jednáním, jako v případě uznání dluhu, nebo dohodou s věřitelem, jako v případě ujednání o smluvní pokutě.¹¹⁶ Společná funkce zajišťovacích a utvrzovacích institutů spočívá v preventivním opatření, které svým způsobem dlužníka nutí k dobrovolnému splnění dluhu.¹¹⁷

4.1. Dělení utvrzovacích institutů

Prostředky sloužící k utvrzení dluhu lze rozdělit např. dle způsobu vzniku utvrzení, a to na instituty vznikající na základě smlouvy, ze zákona a jiným způsobem. Na základě smlouvy vzniká smluvní pokuta. Ze zákona vznikají úroky z prodlení. Jiným způsobem vzniká uznání dluhu.

Další dělení je možné na základě formy vzniku utvrzení podle zákona na instituty, které nevyžadují zvláštní formu, jako je smluvní pokuta a dlužní úpis. Institutem, který vyžaduje ke vzniku písemnou formu, je uznání dluhu. Nejprísnejší režim formy, a to forma veřejné listiny, je pak vyžadován pro notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.

4.2. Smluvní pokuta

Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že ustanovení o smluvní pokutě se přejímá z ustanovení § 544 a § 545 občanského zákoníku z roku 1964 a z ustanovení § 300 a násl. obchodního zákoníku. Současnou právní úpravu smluvní pokuty obsahuje NOZ v ustanovení § 2048 - § 2052.

Smluvní (konvenční) pokuta představuje ujednání věřitele a dlužníka pro případ porušení smluvené povinnosti zaplatit plnění v určité výši, nebo způsob jak

¹¹⁶ KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 408. ISBN 978-80-7400-291-5.

¹¹⁷ Rozsudek NS ze dne 26. 7. 2010 ve věci sp. zn. 33 Cdo 498/2009: „*Účelem smluvní pokuty je donutit dlužníka pohrůžkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku. Zároveň má sankční charakter, neboť účastníka, který poruší smluvní povinnost, stíhá nepříznivým následkem v podobě vzniku další povinnosti zaplatit peněžitou částku ve sjednané výši.*“

se výše smluvní pokuty určí. Věřitel je oprávněn požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokutou může být sjednáno i nepeněžitě plnění.¹¹⁸

Ve srovnání s předchozí úpravou, připouští NOZ, aby dlužníkovi vznikla povinnost k zaplacení smluvní pokuty i tehdy, když porušení smluvní povinnosti nezavinil. Nicméně strany si mohou ujednat, že dlužník bude povinen zaplatit smluvní pokutu jen při zaviněném porušení smluvní povinnosti.

Konvenční pokuta má ve vztahu k hlavnímu utvrzovanému závazku akcesorickou povahu. To znamená, že smluvní pokuta může vzniknout jen ve vazbě na existující hlavní závazek. Zpravidla platí, že splněním zajišťované povinnosti smluvní pokuta zaniká.¹¹⁹ Zajímavostí však je, že smluvní pokuta není plně akcesorická, neboť jde o samostatný nárok včetně všech výsledných efektů. Např. smluvní pokuta se promlčuje samostatně, a tedy nezaniká v případě promlčení či prekluze utvrzené povinnosti. V případě soudního vymáhání je nezbytné ji samostatně zažalovat, apod.¹²⁰

Účelem konvenční pokuty je donucení dlužníka pod pohrůžkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku. Současně má sankční charakter, neboť účastníka, který poruší smluvní povinnost, stíhá nepříznivým následkem v podobě vzniku další povinnosti zaplatit peněžitou částku v dohodnuté výši.¹²¹

4.2.1. Funkce smluvní pokuty

Smluvní pokuta má funkci utvrzovací, zajišťovací, sankční, kompenzační¹²² a preventivní. Jednotlivé funkce poznáváme zejména z judikatury NS. NS v souvislosti s konvenční pokutou zastává názor, že při zkoumání

¹¹⁸ Ustanovení § 2048 NOZ

¹¹⁹ Rozsudek NS ze dne 26. 4. 2012 ve věci sp. zn. 33 Cdo 2632/2010: „Smluvní pokuta má, stejně jako úroky z prodlení a poplatky z prodlení, akcesorickou povahu. Znamená to, že bez existence hlavního (zajišťovaného) závazku nemůže platně vzniknout vedlejší (zajišťovací) závazek z dohody o smluvní pokutě.“

¹²⁰ PLECITY, V., SALAČ, J., BAJURA, J. a kol. Úvod do studia občanského práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 296. ISBN 978-80-7552-703-5.

¹²¹ Rozsudek NS ze dne 26. 7. 2010 ve věci sp. zn. 33 Cdo 498/2009

¹²² Rozsudek NS ze dne 28. 5. 2007 ve věci sp. zn. 32 Odo 202/2006: „Smluvní pokuta by např. byla účtována v situaci, kdy by bylo zřejmé, že závazek plněn nebude, že smluvní pokuta zde postrádá svou prevenční funkci a nelze očekávat, že bude plnit funkci kompenzační. Je nutno též zdůraznit, že smluvní pokuta je v občanském zákoníku upravena jako paušalizovaná náhrada škody, pokud není mezi smluvními stranami přijato jiné ujednání, toto ujednání v daném případě přijato nebylo. Soud proto musí do svého hodnocení zahrnout i nespornou kompenzační funkci smluvní pokuty.“

platnosti ujednání o konvenční pokutě z hlediska dobrých mravů je nezbytné uvážit funkce smluvní pokuty, a to preventivní, uhrazovací a sankční. V tomto případě se NS zabýval přiměřeností výše smluvní pokuty, kdy dospěl k názoru, že je potřeba posoudit přiměřenost výše plnění s přihlédnutím k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. Zároveň je potřeba zvážit výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.¹²³

Preventivní funkce se u konvenční pokuty projevuje tím, že motivuje dlužníka ke splnění hlavního závazku, neboť včasným a řádným splněním se vyhne placení konvenční pokuty. Preventivní funkce nastupuje již ve chvíli, kdy je smluvní pokuta sjednána.

Kompenzační (uhrazovací) funkce představuje především souvislost konvenční pokuty s náhradou škody. Vznikne-li škoda, pak smluvní pokuta představuje paušalizovanou náhradu škody oprávněné osobě. Avšak placení smluvní pokuty není závislé na vzniku konkrétní škody. Uhrazovací funkce se projevuje v různé míře, a to z hlediska smluvní volnosti a různé možnosti vazby smluvní pokuty a náhrady škody.

Sankční funkce spočívá ve vzniku povinnosti dlužníka zaplatit smluvní pokutu bez ohledu na výši způsobené škody a bez ohledu na vznik škody. Strany si mohou ujednat, že smluvní pokuta bude mít podobu pouhého trestu. V tomto případě se sankční funkce smluvní pokuty dostává do popředí, a funkce kompenzační je zcela potlačena.¹²⁴

Další funkcí smluvní pokuty je funkce limitace povinnosti k náhradě škody, která nebývá v České republice zdůrazňována. „*Smluvní pokuta, která představuje paušalizovanou náhradu škody, totiž zároveň náhradu škody pro případ, že ji přesahuje, limituje.*“¹²⁵ V praxi se paušalizace projevuje povinností dlužníka smluvní pokutu zaplatit, ačkoli porušením utvrzené povinnosti došlo ke škodě menší či dokonce nulové. Naproti tomu, dojde-li porušením utvrzené povinnosti ke škodě vyšší, než je sjednaná smluvní pokuta, není dlužník povinen

¹²³ Rozsudek NS ze dne 30. 5. 2007 ve věci sp. zn. 33 Odo 438/2005

¹²⁴ TINTĚRA, T.: Smluvní pokuta v teorii a praxi. Praha: Leges, 2012, str. 16-17. ISBN 978-80-87576-27-4.

¹²⁵ TINTĚRA, T.: Smluvní pokuta v ČR a Evropě. Praha: Leges, 2015, str. 36. ISBN 978-80-7502-095-6.

hradit škodu v její skutečné výši, nýbrž pouze ve výši, jenž odpovídá sjednané smluvní pokutě.

V neposlední řadě má smluvní pokuta i funkci důkazní, která má za následek, že se určité skutečnosti nemusí prokazovat – např. vznik škody a její výše.

Sporná otázka vyvstává v souvislosti se zajišťovací funkcí smluvní pokuty. Někteří autoři¹²⁶ ji považují za jednu z hlavních funkcí smluvní pokuty, ačkoli takovou funkci smluvní pokuta neplní. Hlavním důvodem, proč konvenční pokuta zajišťovací funkci neplní, je její omezená použitelnost s ohledem na solventnost dlužníka, kdy pouze narůstá celková výše pohledávek věřitele vůči dlužníkovi.¹²⁷

4.2.2. Vznik smluvní pokuty

Smluvní pokuta vzniká dobrovolným ujednáním stran, pro které zákon nevyžaduje písemnou formu. To představuje podstatnou změnu ve srovnání s dřívější právní úpravou, která stanovovala obligatorní písemnou formu ujednání o smluvní pokutě. Nicméně je vhodné písemnou formu doporučit, neboť smluvní pokuta může dlužníka výrazně zasáhnout, a ten pak může neformální dohodu popírat. Jednak písemná forma usnadní případné dokazování, jednak může představovat určitou ochranu před neuváženým či unáhleným závazáním se.

4.2.3. Obsahové náležitosti smluvní pokuty

Ujednání o smluvní pokutě musí obsahovat vymezení povinnosti, jejíž porušení je smluvní pokutou sankcionováno, dále výši plnění nebo způsob, jakým se jeho výše určí. Pokud si strany nesjednají splatnost smluvní pokuty, je třeba ji uhradit bez zbytečného odkladu. Nicméně splatnost konvenční pokuty nastane až

¹²⁶ PELIKÁN, Martin. Smluvní pokuta. Bulletin-advokacie [online] 27. 6. 2017 [cit. 19. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>

¹²⁷ TINTĚRA, T.: Smluvní pokuta v ČR a Evropě. Praha: Leges, 2015, str. 37. ISBN 978-80-7502-095-6.

poté, kdy věřitel svůj nárok na smluvní pokutu uplatní u dlužníka, přičemž ho vyzve i k zaplacení.¹²⁸

Dále může být ujednáno, že smluvní pokuta má být vyplacena třetí osobě, pak jde o smlouvu ve prospěch třetí osoby. Nepravou smluvní pokutou se označuje smluvní pokuta, která je sjednána tak, že povinnost k jejímu zaplacení vznikne porušením povinnosti třetí osoby. Avšak část doktríny tak označuje pokutu, jejíž podstata spočívá v tom, že zaplacením smluvní pokuty zanikne utvrzený dluh.¹²⁹

4.2.4. Podmíněná smluvní pokuta

Již ze samotné zákonné definice vyplývá, že závazek vzniklý na základě ujednání stran o smluvní pokutě je podmíněný, neboť vznik pohledávky věřitele je vázán na splnění odkládací podmínky porušení smluvené povinnosti.

V obchodní praxi se ujednání o smluvní pokutě vyskytují poměrně často, proto k tomuto utvrzovacímu institutu existuje velice bohatá judikatura. V souvislosti s podmíněnou smluvní pokutou se NS odchýlil od původních závěrů, které se zakládaly na poměrech původního soukromého práva.

K původnímu závěru o nemožnosti podmínění závazku o smluvní pokutě dospěl NS na základě výkladu ustanovení § 544 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,¹³⁰ tedy původní obecné ustanovení o smluvní pokutě, které bylo účinné do 31. 12. 2013 jak pro vztahy práva občanského, tak i pro vztahy práva obchodního. Dle ustálené judikatury NS mělo zmíněné ustanovení kogentní povahu a umožňovalo sjednání smluvní pokuty pouze pro případ porušení smluvní povinnosti.¹³¹

¹²⁸ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 713. ISBN 978-80-7502-158-8.

¹²⁹ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 319. ISBN 978-80-7380-742-9.

¹³⁰ Ustanovení § 544 odst. 1 OZ: „Sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda.“

¹³¹ Rozsudek NS ze dne 10. 1. 2011 ve věci sp. zn. 23 Cdo 2575/2010: „Z daného ujednání je zřejmé, že účastnice vázaly zaplacení smluvní pokuty na případ zániku závazku odstoupením od smlouvy. Vznik smluvní pokuty ale nelze vázat na zánik závazku - na výkon práva odstoupit od smlouvy. Už v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31.3. 1998, sp. zn. 3 Cdo 1398/96, uveřejněném v časopisu Právní rozhledy č. 4/1999, vyslovil Nejvyšší soud právní názor, že ustanovení § 544

Nejprve se NS ve svých rozhodnutích zabýval možností sankcionovat konvenční pokutou právní jednání dlužníka spočívající v odstoupení od smlouvy. V případě, že dlužník od smlouvy odstoupil oprávněně, NS dovodil, že věřiteli nemůže vzniknout právo domáhat se proti dlužníkovi konvenční pokuty.¹³² Výkonem práva v podobě platného odstoupení od smlouvy nemůže dlužník porušit žádnou smluvní povinnost. Absolutně neplatným ujednáním o smluvní pokutě je ujednání, které oprávněný výkon práva dlužníka, považuje za porušení smluvní povinnosti.¹³³

V praxi se však objevovala taková ujednání o smluvní pokutě, která vázala povinnost uhradit smluvní pokutu na kumulativní splnění dvou podmínek, a to na porušení smluvní povinnosti dlužníkem, a tímto odůvodněné odstoupení od smlouvy věřitelem. Taková ujednání se zdála pro dlužníka výhodnější, neboť nárok věřitele na zaplacení smluvní pokuty byl podmíněn nejen porušením smluvní povinnosti, ale i využitím věřitelova práva na odstoupení od smlouvy. Nicméně i taková ujednání byla NS shledána za absolutně neplatná, neboť dle názoru NS taková ujednání bránila tomu, aby bylo na smluvní pokutu pohlíženo tak, jak si zákon žádá, tedy jako na sankci za porušení povinnosti.¹³⁴ Tento argument však postrádal opodstatnění, neboť smluvní pokuta byla i v takovém případě podmíněna porušením smluvní povinnosti dlužníkem, a tím představovala i zde sankci za porušení smluvní povinnosti. Pouze došlo ke spojení smluvní pokuty s další, smluvně ujednanou odkládací podmínkou, která spočívala

odst. 1 obč. zák., které je kogentní povahy, umožňuje sjednání smluvní pokuty pouze pro případ porušení smluvní povinnosti.“

¹³² Rozsudek NS ze dne 12. 12. 2013 ve věci sp. zn. 33 Cdo 1433/2013: „*Judikatura Nejvyššího soudu je dlouhodobě ustálena v názoru, že ustanovení § 544 odst. 1 obč. zák., jež je kogentní povahy, umožňuje sjednání smluvní pokuty, coby jednoho z právních prostředků zajištění závazků, pouze pro případ porušení smluvní povinnosti, přičemž odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona nebo na základě ujednání účastníků, je výkonem práva, jež účastníku náleží; porušením smluvní povinnosti tedy být nemůže. To platí i tehdy, odstoupil-li účastník od smlouvy proto, že druhá strana porušila povinnost plynoucí ze smlouvy. Prezentované názory shledal Ústavní soud ústavně konformními. Obecný závěr, že výkon práva pojmově nemůže být porušením smluvní povinnosti, a nemůže tudíž založit nárok na zaplacení smluvní pokuty, se nutně vztahuje též na výpověď smlouvy, neboť též vypovězení smlouvy, ať již na základě zákona či na základě smlouvy, je výkonem oprávnění.*“

¹³³ Rozsudek NS ze dne 30. 11. 2004 ve věci sp. zn. 32 Odo 1113/2003: „*Ujednání, jehož smyslem je sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva odstoupení od smlouvy a nikoliv pro případ porušení smluvní povinnosti, je tak v rozporu s ustanovením § 544 ObčZ, a tedy absolutně neplatné podle § 39 ObčZ.*“

¹³⁴ Rozsudek NS ze dne 3. 3. 2015 ve věci sp. zn. 28 Cdo 3251/2014

v odstoupení věřitele od dlužníkem porušené smlouvy. Charakter smluvní pokuty jako sankce za porušení smluvní povinnosti tím nebyl nijak popřen.¹³⁵

Nakonec NS dospěl v návaznosti na své přechodí závěry k obecnému závěru, že smluvní pokutu lze sjednat pouze jako nepodmíněnou.¹³⁶ Kumulativní splnění podmínek, tj. porušení smluvní povinnosti dlužníkem a jiné skutečnosti (např. odstoupení od smlouvy dlužníkem, odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení smluvní povinnosti dlužníkem aj.), shledal NS obecně nepřijatelným a taková ujednání o smluvní pokutě jako absolutně neplatná.

Nicméně minulý rok se NS od původních závěrů odchytil, a to v rozsudku ze dne 30. 10. 2019 ve věci sp. zn. 23 Cdo 1192/2019. Ve zmíněném rozsudku NS dovodil, že jeho výše uvedené závěry o nepřijatelnosti podmíněné smluvní pokuty nejsou nadále použitelné pro právní poměry nového soukromého práva.¹³⁷ V posuzovaném případě šlo o situaci, kdy k zaplacení smluvní pokuty byla povinna smluvní strana, která porušila smluvní povinnost, avšak až za předpokladu, že druhá (oprávněná) smluvní strana od smlouvy odstoupí. Jednalo se tedy o případ kumulace, kdy vznik práva na smluvní pokutu byl vázán kromě porušení smluvní povinnosti na další právní skutečnost, a to odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem. Nejvyšší soud takové ujednání shledal jako přípustné. Zároveň dospěl z názoru, že takové ujednání nevybočuje ani z limitů definičního vymezení smluvní pokuty, jak vyplývá z ustanovení § 2048 NOZ a nejde tedy o ujednání inominátní. Následně poznamenal, že možnost takového ujednání nevyklučuje ani právní úprava odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl. NOZ).

Své tvrzení odůvodnit tak, že účelem takového ujednání může být sankcionovat stranu, která by svým jednáním či opomenutím porušila smluvní povinnost takovým způsobem, který by odůvodnil právo druhé strany od smlouvy odstoupit, přičemž samotné odstoupení od smlouvy by pro stranu, která smlouvu

¹³⁵ BASTLOVÁ, Michaela. K přípustnosti podmínění smluvní pokuty. Epravo [online] 27. 11. 2019 [cit. 20. 2. 2020] Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pripustnosti-podminenim-smluvni-pokuty-110286.html#_ftn8

¹³⁶ Rozsudek NS ze dne 10. 1. 2011 ve věci sp. zn. 23 Cdo 2575/2010 a následně tento závěr podpořil Rozsudek NS ze dne 19. 6. 2019 ve věci sp. zn. 32 Cdo 636/2019

¹³⁷ Rozsudek NS ze dne 30. 10. 2019 ve věci sp. zn. 23 Cdo 1192/2019: „Lze přisvědčit dovolatelce, poukazuje-li na pojetí současného občanského zákoníku z roku 2012, že v jeho poměrech je ještě více zdůrazňováno, oproti občanskému zákoníku z roku 1964, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona (§ 1 odst. 2 o. z.) a na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 o. z.).“

porušila, nepředstavovalo dostatečnou sankci. Smluvní pokuta v takovém případě plní funkci kompenzační, kdy nahrazuje předpokládanou škodu.

Následně NS zdůraznil, že je třeba zásadně odlišit situaci, kdy podle ujednání stran má smluvní pokutu zaplatit dlužník, odstoupí-li tento dlužník od smlouvy, od situace kdy podle dohody stran právo na smluvní pokutu vznikne, poruší-li dlužník povinnost a současně věřitel odstoupí od smlouvy. V daném judikátu nešlo o sjednání pokuty pro případ výkonu práva, nešlo tedy o sankcionování výkonu práva.

4.2.5. Právo na náhradu škody

Ustanovení § 2050 NOZ řeší vzájemný vztah smluvní pokuty a náhrady škody. Prostřednictvím smluvní pokuty lze vyloučit právo na náhradu škody, pokud jde o porušení utvrzené povinnosti, ke které se tato náhrada škody vztahuje. Nicméně zákon výslovně nepřipouští možnost vzdát se (v určitých případech) práva na náhradu škody,¹³⁸ proto je funkce smluvní pokuty jako paušalizované náhrady škody do určité míry omezena. Na druhou stranu představuje smluvní pokuta coby paušalizovaná náhrada škody pro věřitele určitou výhodu, neboť věřitel coby poškozený není zatížen důkazním břemenem ve vztahu k prokazování výše škody a vůbec skutečnosti jejího vzniku. Smluvní strany se však mohou od právní úpravy odchýlit, tudíž si věřitel zpravidla prosadí nezávislost smluvní pokuty na náhradě případné škody.¹³⁹

Není-li nezávislost smluvní pokuty na náhradě škody ujednána a věřiteli vznikne v důsledku porušení smluvní povinnosti škoda, pak nemá věřitel právo na její náhradu, a to ani v případě, přesahuje-li vzniklá škoda výši smluvní pokuty. To však nevylučuje právo věřitele požadovat náhradu škody vzniklé v důsledku porušení jiné povinnosti dlužníka, než na kterou se konvenční pokuta vztahuje.

Případné právo věřitele na zaplacení úroku z prodlení není nijak dotčeno vznikem práva na zaplacení smluvní pokuty. Podle ustanovení § 1970 NOZ je úrok z prodlení příslušenstvím pohledávky a zákonnou sankcí vznikající přímo ze

¹³⁸ Ustanovení § 2898 NOZ

¹³⁹ PELIKÁN, Martin. Smluvní pokuta. Bulletin-advokacie [online] 27. 6. 2017 [cit. 20. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>

zákonu, v důsledku prodlení dlužníka, zatímco smluvní pokuta je samostatným nárokem plynoucím ze smlouvy.¹⁴⁰

S právem na náhradu škody souvisí rozsudek NS ze dne 27. 5. 2015 ve věci sp. zn. 33 Cdo 1017/2015, kde se NS zabýval přiměřeností smluvní pokuty. Dospěl k názoru, že v takovém případě je nutno především uvážit funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční), tj. posoudit, zda výše sjednané pokuty odpovídá účelu smluvní pokuty, který spočívá v pohrůžce dostatečnou citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníku pro případ nesplnění smluvní povinnosti, zda smluvní pokuta je sjednána v odpovídající, nikoli přemrštěné pobídkové výši, a zda přiměřeně zabezpečuje věřitele proti případným škodám, tedy zda zahrnuje všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením smluvní povinnosti očekávat. Při posouzení přiměřenosti sjednané pokuty je také potřeba přihlídnout k celkovým okolnostem, za nichž byla sjednána, k pohnutkám, které k jejímu sjednání vedly, k jejímu účelu, charakteru, příp. hodnotě utvrzeného závazku, ke vzájemnému poměru hodnoty hlavního závazku a smluvní pokuty. Rozhodné jsou přitom jen okolnosti, které zde byly ke dni sjednání smluvní pokuty. Okolnosti, které nastaly až následně, mohou být významné jen z hlediska úvah, zda je či není požadavek na zaplacení konvenční pokuty výkonem práva v rozporu s dobrými mravy.

4.2.6. Moderační právo soudu

Obligatorní obsahovou náležitostí ujednání o smluvní pokutě je výše smluvní pokuty nebo způsob jejího určení. Výše smluvní pokuty může být sjednána buď jako jednorázová smluvní pokuta, nebo jako smluvní pokuta narůstající po dobu prodlení. Posouzení přiměřenosti jednorázové smluvní pokuty může být pro soud obtížné. Navíc taková smluvní pokuta neplní pro dlužníka motivační funkci, aby dodatečně splnil svou smluvní povinnost. Určení výše smluvní pokuty je možné rozdělit jako určení fixní a procentuální. U procentuálního určení výše smluvní pokuty je možné stanovit její maximální

¹⁴⁰ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1317. ISBN 978-80-7400-535-0.

limit.¹⁴¹ S výší pokuty je nezbytné připomenout, že NOZ připouští smluvní pokutu i jako nepeněžité plnění.

Výše smluvní pokuty nesmí být nepřiměřená. Nepřiměřenost by však neměla být posuzována vzhledem k celkové výši smluvní pokuty při dlouhodobém prodlení.¹⁴² Na základě ustanovení § 2051 NOZ může soud na návrh dlužníka nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu utvrzené povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. Moderovat lze pouze výslednou smluvní pokutu, nikoli vlastní způsob jejího určení. Oprávnění soudu na snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty nemohou smluvní strany smluvně vyloučit, neboť se jedná o kogentní ustanovení.

Moderační právo soudu je vystavěno na třech základních pilířích:

1. posouzení nepřiměřenosti smluvní pokuty,
2. rozhodnutí o snížení smluvní pokuty,
3. rozsah snížení smluvní pokuty.¹⁴³

Posouzení nepřiměřenosti smluvní pokuty vždy závisí na okolnostech daného případu a je věcí volného hodnocení soudu. To zakládá zvýšené požadavky na kvalitu odůvodnění soudního rozhodnutí, neboť je toliko na soudu, aby ve svém rozhodnutí vymezil důvody (okolnosti), které jsou rozhodné pro aplikaci moderačního práva, tyto okolnosti označil a vysvětlil, na základě jaké úvahy k jejich vymezení dospěl.¹⁴⁴

Úvahy o nepřiměřenosti sjednané smluvní pokuty lze však upínat pouze k okolnostem, které tu byly v době jejího sjednání. Tudiž nelze tuto otázku posuzovat z pohledu skutečností, které nastaly až poté, co byla smluvní pokuta v určité výši (přiměřené či nepřiměřené) sjednána.¹⁴⁵

¹⁴¹ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 303. ISBN 978-80-7552-192-7.

¹⁴² Rozsudek NS ze dne 18. 12. 2012 ve věci sp. zn. 32 Cdo 3622/2011: „*Jinak řečeno, na nepřiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat z její celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou denní sazbu smluvní pokuty. Opačný závěr je nepřijatelný, neboť by ve svých důsledcích zvýhodňoval dlužníka (čím déle by dlužník své povinnosti neplnil, tím více by byl zvýhodněn při posuzování případné nepřiměřenosti výše smluvní pokuty), a znamenal by zpochybnění funkcí, které má smluvní pokuta plnit.*“

¹⁴³ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1291. ISBN 978-80-7400-535-0.

¹⁴⁴ Rozsudek NS ze dne 18. 10. 2011 ve věci sp. zn. 32 Cdo 4469/2010

¹⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 17. 5. 2011 ve věci sp. zn. 23 Cdo 2192/2009

K tomu, aby soud mohl moderační právo v souvislosti s nepřiměřenou smluvní pokutou uplatnit, musí pohledávky na zaplacení určité smluvní pokuty v okamžiku rozhodování soudu existovat. V souvislosti s tím, je třeba zmínit rozsudek NS ze dne 11. 4. 2018 ve věci sp. zn. 31 Cdo 927/2016: „*Velký senát dospívá k závěru, že k moderaci smluvní pokuty nedochází s účinky ex nunc, nýbrž ex tunc, k okamžiku ujednání o smluvní pokutě. Je-li smluvní pokuta nepřiměřená, nemůže jednostranným zápočtem dojít v rozsahu její nepřiměřené výše k zániku pohledávky ze smluvní pokuty, ani k zániku pohledávky, proti níž je započítáváno.*“

Rozhodnutím soudu o snížení konvenční pokuty povinnost dlužníka v určeném rozsahu splnit konvenční pokutu zaniká. Jedná se o rozhodnutí konstitutivní povahy. Pokud soud zjistí, že smluvní pokuta byla sjednána v nepřiměřené výši a dlužník navrhne její snížení, pak je soud povinen moderačního práva využít.

V případě, že soud svého moderačního práva využije, nastupuje poslední etapa jeho rozhodování, ve které soud posuzuje, v jakém rozsahu nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu sníží. Teprve v této fázi je soud ze zákona povinen přihlídnout k hodnotě a významu utvrzené povinnosti. Soud je však v možnosti snížit smluvní pokutu omezen, neboť věřitel má vždy právo na smluvní pokutu alespoň ve výši vzniklé škody.¹⁴⁶

4.2.7. Penále

Z ustanovení § 2052 NOZ vyplývá, že ustanovení o smluvní pokutě se použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále). Penále představuje z právního předpisu stanovenou povinnost zaplatit pokutu v případě porušení určité smluvní povinnosti. Právo na zaplacení penále vzniká přímo ze zákona, nikoliv na základě smluvního ujednání. Nicméně předpokladem vzniku práva na penále je vznik zákonem předvídaného závazku.¹⁴⁷

¹⁴⁶ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1291-1293. ISBN 978-80-7400-535-0.

¹⁴⁷ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1296. ISBN 978-80-7400-535-0.

4.2.8. Zánik smluvní pokuty

Ustanovení § 2049 NOZ stanoví, že zaplacením smluvní pokuty se dlužník nezbavuje povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený. Tím NOZ připomíná skutečnost, že je smluvní pokuta utvrzujícím institutem, nikoli náhradním plněním. Jedná se však o dispozitivní pravidlo, od kterého se strany mohou odchýlit a výslovně si sjednat, že zaplacením smluvní pokuty utvrzená smluvní povinnost zanikne. V takovém případě bude mít zaplacení konvenční pokuty povahu odstupného. Pokud však hlavní závazek zanikne odstoupením od smlouvy, z důvodu porušení smlouvy, právo na zaplacení smluvní pokuty tím není dotčeno, vzniklo-li ještě před odstoupením od smlouvy.¹⁴⁸

K samotnému zániku smluvní pokuty se NOZ nijak zvlášť nevyjadřuje. Nicméně z ustanovení § 2048 NOZ je jasné, že smluvní pokuta zanikne řádným splněním utvrzeného dluhu. Jinak smluvní pokuta zaniká obvyklými způsoby, kterými zaniká jakýkoli jiný závazek.

4.3. Uznání dluhu

Uznání dluhu je posledním institutem, který NOZ upravuje v dílu osmém, který je věnován právní úpravě zajištění a utvrzení dluhů. Z důvodové zprávy lze zjistit, že ustanovení § 2053 a § 2054 vychází z právní úpravy občanského zákoníku z roku 1964 (institut uznání dluhu)¹⁴⁹ a obchodního zákoníku (institut uznání závazku).¹⁵⁰

Uznání dluhu je jednostranným právním jednáním, kterým dlužník uzná svůj dluh, co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě. Jedná se o právní jednání, které je adresované, z toho lze usuzovat, že účinky uznání dluhu nastávají až okamžikem doručení projevu vůle věřiteli. Nicméně z judikatury plynou jiné závěry, neboť ta účinky uznání dluhu spojuje s datem, kdy k písemnému uznání došlo, nikoli s datem, kdy bylo doručeno věřiteli. Totéž platí i pro počátek běhu promlčecí lhůty.¹⁵¹ Zároveň pro uznání dluhu není vyžadováno

¹⁴⁸ KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 319. ISBN 978-80-7380-742-9.

¹⁴⁹ Ustanovení § 558 OZ: „Uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu i výše, má se za to, že dluh v době uznání trval. U promlčeného dluhu má takové uznání tento právní následek, jen věděl-li ten, kdo dluh uznal, o jeho promlčení.“

¹⁵⁰ Ustanovení § 323 obch. zák.

¹⁵¹ Rozsudek NS ze dne 19. 5. 2010 ve věci sp. zn. 33 Cdo 4492/2008: „Uznání dluhu je jednostranný právní úkon dlužníka adresovaný věřiteli, který lze učinit až poté, co dluh vznikl.“

žádné přijetí a jeho odmítnutí je bezvýznamné. Žádné účinky nezpůsobuje uznání dluhu, který neexistuje.¹⁵²

Dlužník může svůj dluh uznat v plné výši nebo jen částečně. Neomezí-li dlužník rozsah svého uznání v písemném prohlášení o uznání dluhu, je třeba mít za to, že uznal svůj dluh v plné výši.¹⁵³

4.3.1. Podstata a účel uznání dluhu

Uznání dluhu slouží k posílení právního postavení věřitele, avšak nijak nezabezpečuje, že dluh bude splněn. Ve srovnání se smluvní pokutou, uznání dluhu nepředstavuje nové právo, které by plnilo funkci preventivní či sankční. Uznání dluhu totiž není samostatným zavazovacím důvodem. Rozdíl spatřujeme též v tom, že uznání dluhu na rozdíl od smluvní pokuty není právním důvodem vzniku dalšího, vedlejšího závazkového vztahu, zatímco ujednání o smluvní pokutě naopak představuje vznik zvláštního, ačkoli také akcesorického závazku.

Jedná se o prostředek, který sice podstatně posiluje postavení věřitele v daném právním vztahu, a zároveň ho zvýhodňuje, ale děje se tak pouze v oblasti promlčení. Právním důsledkem uznání dluhu je totiž vznik vyvratitelné právní domněnky, že závazek v době uznání trval, a přesun důkazního břemene v případném sporu na dlužníka. To pro věřitele představuje výhodu zejména v případě, že dojde ke sporu o existenci dluhu, neboť už nemusí prokazovat ani vznik dluhu, ale ani jeho trvání ještě v době, kdy k uznání došlo. Je tedy na dlužníkovi, který namítá, že dluh nevznikl, že byl splněn, nebo zanikl jiným způsobem, aby to prokázal.¹⁵⁴

Uznání dluhu má vliv i na jeho promlčení, zejména pak na délku promlčecí doby i její počátek. Ustanovení § 639 NOZ stanoví, že pokud dlužník uznal svůj dluh, promlčí se právo za deset let ode dne, kdy k uznání došlo. Pokud dlužník v uznání určil dobu, do které dluh splní, promlčí se právo za deset let od

Účinky uznání, tj. vyvratitelná domněnka existence dluhu se váže k datu, kdy k písemnému uznání došlo (bylo vyhotoveno), nikoliv k datu, kdy bylo doručeno. Totéž platí pro počátek běhu promlčecí doby podle § 110 obč. zák. Pokud je však v písemném vyhotovení projevu uvedena lhůta k plnění, promlčecí doba počíná jejím uplynutím.“

¹⁵² TINTĚRA, T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. str. 183. ISBN 978-80-87576-75-5.

¹⁵³ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1297. ISBN 978-80-7400-535-0.

¹⁵⁴ Rozsudek NS ze dne 20. 8. 2015 ve věci sp. zn. 33 Cdo 1702/2015

posledního dne určené doby. V případě rozdělení plnění na jednotlivá dílčí plnění, platí desetiletá promlčecí lhůta i pro tato dílčí plnění a počíná běžet ode dne dospělosti každého dílčího plnění. Pokud však dospěje nesplněním některého dílčího plnění celý dluh, počne promlčecí lhůta běžet ode dne dospělosti nesplněného dílčího plnění.¹⁵⁵

Z uvedeného nám tedy vyplývá podstata a účel tohoto utvzovacího institutu, a to motivační působení na dlužníka tím, že v případném soudním sporu je uznáním dluhu jeho situace podstatně zhoršena. Dlužník je tedy uznáním dluhu motivován k dobrovolnému plnění pod hrozbou podstatného zhoršení jeho procesní situace v případném sporu a usnadňuje právní pozici věřitele tím, že dlužníkovu postavení opravdu zhoršuje.¹⁵⁶

4.3.2. Výslovné uznání dluhu

NOZ upravuje dva, resp. tři způsoby uznání dluhu, a to výslovné uznání dluhu v obligatorní písemné formě a konkludentní uznání dluhu, které lze rozdělit na další dva způsoby, a to uznání dluhu placením úroků a uznání dluhu částečným plněním.

Jestliže chce dlužník uznat svůj dluh výslovně, řídí se ustanovením § 2053 NOZ, které pro toto právní jednání stanoví obligatorní písemnou formu. Uznávaný dluh musí být vymezen co do důvodu a výše, a to k okamžiku jeho uznání. Uznání dluhu je nutné učinit bez jakýchkoli výhrad. Uznávaný dluh musí být vymezen dostatečně určitě, aby nebyl zaměnitelný s jiným. Zákon však způsob takové identifikace blíže neupravuje, nicméně judikatura v této věci došla k názoru, že se tak může stát přímo v uznávacím prohlášení nebo i jiným způsobem, pokud tento umožňuje jednoznačně určit uznávaný závazek.¹⁵⁷ Právní důvod dluhu nemusí být identifikován přímo v uznávacím prohlášení, ale může být určen např. odkazem na listinu, fakturu, výzvu věřitele k zaplacení, v níž je důvod dluhu specifikován, dokonce může být určen i odkazem na žalobní návrh, je-li z dlužníkovu prohlášení zřejmé, o který dluh se jedná. Jestliže chce dlužník uznat pouze určitou část svého dluhu, pak musí vyjádřit rozsah, v jakém dluh

¹⁵⁵ Ustanovení § 641 NOZ

¹⁵⁶ KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 472-477. ISBN 978-80-7400-291-5.

¹⁵⁷ Rozsudek NS ze dne 18. 10. 2005 ve věci sp. zn. 32 Odo 1415/2004

uznává. Výše dluhu musí být v uznávacím prohlášení vyjádřena tak, aby byla objektivně určitelná. Uznávací prohlášení nemusí být samostatným dokumentem, ale může být i součástí jiného smluvního ujednání.¹⁵⁸

Nutno poznamenat, že zákon nevyžaduje ověření podpisu na uznávacím prohlášení. Nicméně je vhodné ho doporučit, neboť později může dlužník namítat, že podpis není pravý, a pak je na věřiteli, aby jeho pravost prokázal.¹⁵⁹

4.3.3. Konkludentní uznání dluhu

Konkludentní uznání dluhu upravuje NOZ v ustanovení § 2054 odst. 1 a 2, jedná se o právní úpravu převzatou ze zrušeného obchodního zákoníku. Takové uznání dluhu lze učinit jednak formou placení úroků, jednak formou částečného plnění. Důsledky konkludentního uznání dluhu však nenastanou, pokud byla pohledávka věřitele v okamžiku zaplacení dotyčného úroku nebo v okamžiku provedení částečného plnění již promlčená.

Placení úroků jako uznání dluhu

Na základě zákonné právní fikce má placení úroků účinky uznání dluhu, které se považuje za uznání dluhu ohledně částky, z níž se úroky platí.

Částečné plnění jako uznání dluhu

Ustanovení § 2054 odst. 2 zakotvilo zásadu, podle níž plní-li dlužník bez dalšího částečně svůj dluh, je jeho úmyslem plnit na existující dluh, pokud výslovně neuvede, že částečným plněním dluh plně neuznává. Naproti tomu je věřitel oprávněn očekávat, že dlužník, který bez dalšího plní na existující dluh

¹⁵⁸ ŠPERKOVÁ, Kateřina. Uznání dluhu v nové právní úpravě. Epravo [online] 28. 4. 2015 [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-v-nove-pravni-uprave-97115.html>

¹⁵⁹ Rozsudek NS ze dne 20. 1. 2009 ve věci sp. zn. 23 Odo 1722/2006: „*U soukromých listin je třeba rozeznávat jejich pravost (tedy skutečnost, že soukromá listina pochází od toho, kdo je v ní uveden jako vystavitel), a správnost (pravdivost). Popření pravosti listiny není pouhým popíráním (jako je tomu v případě pouhého popírání její pravdivosti), ale zahrnuje v sobě implicitně tvrzení, že údajný vystavitel listinu nepodepsal ani nevystavil. Takové popření je proto dostatečně relevantní k tomu, aby pravost listiny musela být dokazována; břemeno tvrzení i břemeno důkazní ohledně pravosti listiny je na tom účastníkovi, který ze skutečností v listině uvedených vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky.*“

částečným plněním, dluh vůči němu uznává. Z uvedeného důvodu částečné plnění nezpůsobuje uznání zbytku dluhu samo o sobě, ale je potřeba zároveň posoudit, zda dlužník svým plněním uznává i zbytek dluhu. Ve srovnání s uznáním dluhu ve formě placení úroků, zde již nestačí pouze poukaz na to, že bylo částečně plněno na dluh, ale musí být z dalších okolností zřejmé, že dlužník tím uznává i zbylou, dosud nezaplacenou část dluhu. Existuje-li riziko, že by částečná úhrada mohla být posuzována jako uznání zbytku dluhu, lze uvedenému předejít výslovným projevem vůle (např. dopisem), že zbývající částku platit nehodlá. V pochybnostech má pak důkazní břemeno ten, kdo se účinků uznání dluhu dovolává.

Nezbytné je poukázat na to, že zákon účinky uznání dluhu spojuje pouze s plněním částečným, nikoli dílčím. O plnění částečné jde přitom tehdy, jestliže dlužník poskytne věřiteli na plnění svého dluhu pouze část předmětu plnění, aniž by z dohody stran, z právního předpisu nebo z rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu rozdělení na takové části vyplývalo. Naproti tomu o plnění dílčí jde tehdy, kdy je dluh podle dohody stran, ze zákona nebo z rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu rozdělen na několik relativně samostatných, zřetelně oddělených plnění, která samostatně dospívají.¹⁶⁰

Jednání dlužníka směřující k započtení nelze považovat za uznání dluhu, ačkoli se opačný názor objevil v judikatuře.¹⁶¹ Započtení totiž směřuje k zániku nesplněného dluhu, zatímco uznání dluhu směřuje k potvrzení existence dluhu v okamžiku jeho uznání. Pokud tedy nedojde k zániku pohledávky dohodou o započtení, ačkoli k němu dojít mělo, neznamená to, že by projevem vůle směřujícím k tomuto započtení byl dluh uznán.¹⁶²

V souvislosti s uznáním dluhu je vhodné zmínit i nově zakotvenou právní úpravu tzv. dlužního úpisu (§ 1952 NOZ). NOZ definuje dlužní úpis, jako dlužníkovu prohlášení o uznání dluhu, které má k dispozici věřitel, nebo jako jiný dlužní úpis. V podstatě tak každé písemné uznání dluhu bude i dlužník úpisem, ale dlužním úpisem může být i jiné potvrzení dluhu. Pro dlužní úpis není stanovena obligatorní písemná forma. Ze zákona vyplývá povinnost věřitele vrátit

¹⁶⁰ BASTLOVÁ, Michaela. Uznání dluhu částečným plněním. Epravo [online]. 7. 8. 2019 [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-castecnym-plnenim-109791.html>

¹⁶¹ Rozsudek NS ze dne 16. 11. 2005 ve věci sp. zn. 32 Odo 901/2004

¹⁶² KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 488. ISBN 978-80-7400-291-5.

dlužníkovi při splnění dlužní úpis, nebo na něm vyznačit, že bylo splněno částečně. Není-li to možné, může dlužník požadovat, aby mu věřitel vydal potvrzení, že dlužní úpis pozbyl platnosti v rozsahu, ve kterém byl dluh splněn. Avšak dlužní úpis lze vrátit i v případě, že dosud nebylo splněno vůbec nebo jen částečně. Nicméně v takovém případě je vrácením dlužního úpisu založena vyvratitelná právní domněnka, že dluh byl splněn, pokud dlužník obdrží dlužní úpis bez kvitance. Důkazní břemeno má pak věřitel, který musí prokázat, že dluh splněn nebyl a vrácení dlužního úpisu nebylo právním jednáním směřujícím k prominutí tohoto dluhu.¹⁶³

4.4. Ostatní

Mezi ostatní instituty utvrzení dluhu můžeme řadit např. již výše zmíněný dlužní úpis, směnku vlastní, či notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.

4.4.1. Směnka vlastní

Podobně jako předchozí instituty utvrzení dluhu, posílí postavení věřitele i podpis směnky dlužníkem. Předchůdce směnečného řízení a směnky můžeme hledat již v římském právu, a to v římských abstraktních smlouvách, které poskytovaly věřiteli výhodu režimu přísného procesního práva, *stricti iuri*, který soudci neumožňoval, aby přihlížel k čemukoli jinému nežli jen k formální správnosti uzavřeného kontraktu. V podstatě si tato specifika směnka uchovala dodnes.¹⁶⁴

Právní úpravu směnky vlastní obsahuje zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový (dále jen ZSŠ) v ustanoveních § 75 až § 78. Směnka vlastní je cenný papír, který obsahuje mimo ostatní náležitosti uvedené v ustanovení § 75 ZSŠ bezpodmínečný slib výstavce zaplatit určitou peněžní sumu. Směnka vlastní zní většinou na řad, což znamená, že právo na zaplacení lze snadno převádět na další osobu podpisem oprávněného na rubu této listiny (rubopisem neboli indosací).

¹⁶³ TINTĚRA, T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. str. 186-187. ISBN 978-80-87576-75-5.

¹⁶⁴ KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 426. ISBN 978-80-7400-291-5.

Směnku vlastní lze tedy v praxi využít i jako prostředek utvrzení dluhu, ačkoli ji zákon jako prostředek k jeho utvrzení neoznačuje a ani ji v rámci právní úpravy utvrzení dluhu neupravuje. V takovém případě uzavírá dlužník s věřitelem dohodu, že nesplní-li svůj peněžní závazek, bude věřitel vymáhat dlužnou částku ze směnky, která je pro takový případ již vystavena (podepsána) většinou v nevyplněné formě (tzv. blankosměnka). Věřitel má právo do směnky doplnit dlužnou částku podle tzv. směnečného vyplňovacího prohlášení.

Nutné je však poznamenat, že směnka vlastní není akcesorickým závazkem ve vztahu k utvrzovanému závazku. Této otázce se věnoval i NS ve svém rozsudku ze dne 25. 10. 2012 ve věci sp. zn. 21 Cdo 2564/2011, kde NS potvrdil již ustálenou judikaturu soudů, že směnka je obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou sumu. Ačkoli se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod, vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter spatřujeme v tom, že právní důvod není pro jeho vznik významný a ze směnky nevyplývá. Směnka vlastní tedy představuje závazek, který je zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl důvodem jeho vzniku. Vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje jednotlivé druhy směnek, dovodil NS také v případě tzv. směnek zajišťovacích, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému. V neposlední řadě došel k názoru, že z povahy směnky vlastní dále vyplývá, že plněním na zajišťovací směnku nezaniká zajištěná pohledávka a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky. Z uvedeného tedy vyplývá, že utvrzuje-li směnka neplatný závazek, nemá tato skutečnost vliv na platnost utvrzení takového dluhu.

Věřitel může směnečnou pohledávku uplatnit jak ze směnky, tak z utvrzeného závazku. Je pak na dlužníkovi, aby prokázal splnění svého dluhu. Bránit se však může až v rámci exekučního řízení, a to námitkou plnění na zajišťovací směnku, která ve skutečnosti musí být návrhem na zastavení výkonu rozhodnutí.

Nárok ze směnky se vymáhá u soudu ve zkráceném rozkazním řízení. Předloží-li žalobce v prvopisu splatnou směnku, o jejíž pravosti není důvod pochybovat, vydá na jeho návrh soud směnečný platební rozkaz, ve kterém

žalovanému uloží, aby do 15 dnů zaplatil požadovanou částku nebo aby ve lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést, co proti platebnímu rozkazu namítá. Směnečný platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou žalovaného. Zkrácené rozkazní řízení se nekoná v případě, že nelze návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět, a v takovém případě soud nařídí jednání.¹⁶⁵ Nutno však připomenout, že ustanovení § 17 ZSŠ stanoví, že kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka, takové námitky lze též označit jako *námitky kauzální*.¹⁶⁶

Výhody směnky vlastní spatřují zejména v její snadné převoditelnosti, relativní nezávislosti na utvrzovaném dluhu, a rychlosti soudního řízení. Nevýhodu však spatřují v tom, že směnka vlastní stále zůstává závislá na schopnosti dlužníka dostát svým závazkům. Avšak v souvislosti s tím lze zmínit ještě jednu výhodu, a to možnost přistoupení směnečného rukojmí (avalisty). Zaplacení směnky lze totiž zaručit směnečným rukojemstvím, které vzniká pouhým podpisem třetí osoby na směnce. Nicméně i směnečné rukojemství je závislé na solventnosti avalisty.

4.4.2. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti představuje jeden z nejpraktičtějších způsobů utvrzení dluhu. Jeho hlavní výhodou spatřujeme v tom, že při uznání dluhu ve formě notářského zápisu, lze uzavřít dohodu o tom, že tento zápis poslouží již jako exekuční titul. Věřitel pak nemusí podávat žalobu k soudu či k rozhodci, ale postačí podat exekuční návrh exekutorovi, a k němu přiložit notářský zápis se svolením k vykonatelnosti. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti tedy velmi výrazně posiluje postavení věřitele a v tomto směru utvrzuje dluh, neboť podstatně šetří čas i náklady za případné nalézací řízení a

¹⁶⁵ Ustanovení § 175 OSŘ

¹⁶⁶ CELERÝN, Jakub. Kauzální námitky proti platební směnce. Epravo [online] 23. 9. 2014 [cit. 27. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kauzalni-namitky-proti-platebni-smence-95420.html>

zároveň předchází věřitelovým obavám z případného neúspěchu v řízení před soudem.¹⁶⁷

Právní úpravu notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti najdeme v ustanoveních § 71a - § 71c, ve kterých jsou upraveny celkem tři druhy zápisů se svolením k vykonatelnosti. Jedná se o:

1. Notářský zápis osvědčující právní jednání, v němž se účastník zavazuje splnit peněžitý dluh. Tento zápis může obsahovat svolení zavázaného účastníka, aby byl podle tohoto zápisu nařízen a proveden výkon rozhodnutí, a aby byl takový notářský zápis exekučním titulem, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Obsahem právního jednání, o kterém je takový notářský zápis, musí být i výše dluhu a lhůta pro plnění.

2. Notářský zápis o uznání peněžitého dluhu. Tento zápis rovněž může obsahovat svolení zavázaného účastníka, aby podle něj byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí, a aby byl takový notářský zápis exekučním titulem, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Avšak obsahem právního jednání, o kterém je takový notářský zápis, musí být vedle výše dluhu, označení právního důvodu dluhu a osoby věřitele, také lhůta pro zaplacení dluhu a povinnost účastníka zaplatit dluh ve lhůtě.

3. Notářský zápis o dohodě ke splnění pohledávky nebo jiného nároku druhého účastníka vyplývajícího ze závazkového právního vztahu. I tento zápis obsahuje svolení, aby byl podle něj nařízen a proveden výkon rozhodnutí, a aby byl takový notářský zápis exekučním titulem, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Obsahové náležitosti dohody účastníků jsou: označení osoby povinné, osoby oprávněné, skutečnosti, na nichž se pohledávka nebo jiný nárok zakládá, předmět plnění, doba plnění, a prohlášení osoby povinné o svolení k vykonatelnosti zápisu. Dohoda účastníků může obsahovat rovněž podmínky nebo doložení času, popřípadě vzájemné povinnosti oprávněné osoby, na jejichž splnění je poskytnutí předmětu vázáno.

Podle ustanovení § 71c notářského řádu mají všechny tyto druhy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti povahu evropských exekučních titulů.

¹⁶⁷ PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 327. ISBN 978-80-7552-192-7.

5. Zajištění závazků v mezinárodním právu soukromém

5.1. Mezinárodní právo soukromé obecně

Závazkové vztahy se převážně realizují uvnitř hranic určitého státu, nicméně v rámci mezinárodního obchodu dochází k uzavírání závazků mezi účastníky z různých států. Mezinárodním prvkem ve smlouvách je např. bydliště nebo sídlo účastníka v cizím státě. Pro vztahy s mezinárodním prvkem mají státy zvláštní právní normy. Právní úprava je tedy záležitostí každého státu, a proto má každý stát své mezinárodní právo soukromé, a soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem se pokaždé řídí právním řádem některého státu. Mezinárodní právo soukromé je možné definovat jako soubor zvláštních právních norem, které jsou určeny výhradně k úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem.

5.2. Kolizní metoda - pojem kolizní normy a hraničního určovatele

Kolizní metodou rozumíme výběr některého právního řádu určitého státu na základě kolizních norem. Až na výjimku výhrady veřejného pořádku, chápe kolizní norma vlastní i cizí právní řád jako rovné, a řeší kolize právních řádů dotčených států tím, že umožňuje určit, kterým právním řádem se konkrétní právní vztah s mezinárodním prvkem řídí. Nutno podotknout, že kolizní norma sama neobsahuje vlastní úpravu soukromoprávních vztahů, pouze provádí výběr právního řádu, v němž jsou hmotněprávní normy obsaženy.

Hraničním určovatelem rozumíme skutečnost, na základě které se určí právní řád, jímž se ve věcech s mezinárodním prvkem řídí konkrétní právní vztah. Může jít o místo určitého jednání, polohu věci, místo odeslání věci apod. V oblasti mezinárodního práva soukromého se pro definování hraničního určovatele používají zažitá latinská výrazy jako *lex domicilii* (právo místa pobytu), *lex patriae* (právo státní příslušnosti), *lex rei sitae* (právo polohy věci), *lex loci actus* (právo místa úkonu), *lex fori* (právo místa soudu, úřadu), *lex causae* (právní řád, kterým se řídí určitý právní vztah), apod. Pro téma diplomové práce je

nejdůležitější *lex electa*, neboli právo zvolené účastníky, které se zásadně užívá k určení závazkového práva.¹⁶⁸

5.3. Kolizní úprava závazkového práva

Problematika kolizní úpravy závazkového práva představuje jednu z nejdůležitějších součástí právních poměrů, které jsou předmětem mezinárodního práva soukromého, neboť se v rámci těchto poměrů realizuje mezinárodní obchod. Závazkové právo upravují především normy dispozitivní povahy. Dispozitivní normy jsou přeneseny i do oblasti mezinárodního práva soukromého, kdy hovoříme o tzv. autonomii vůle strany. Strany mohou vlastními projevy vůle stanovit, kterým právním řádem se bude řídit jejich závazek. V takovém případě mluvíme o volbě práva. Ve většině právních řádů se pro závazkové vztahy převážně používá na prvním místě právo zvolené stranami.

Základem pro kolizní úpravu smluvního závazkového práva je v České republice nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I.), kterým došlo ke komunitarizaci kolizní úpravy smluvního závazkového práva.¹⁶⁹

5.4. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

V našem právním řádu nalezneme úpravu závazkového práva s mezinárodním prvkem v části čtvrté, hlavě XI. v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen ZMPS).

Podle ustanovení § 84 ZMPS se použije právní úprava závazkového práva v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie a mezinárodní smlouvy, a to zejména již výše zmíněné nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) – Řím I., nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II.), nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úmluva o právu

¹⁶⁸ DOLEČEK, Marek. Mezinárodní právo soukromé. Businessinfo.cz [online] 27. 2. 2018 [cit. 28. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/mezinarodni-pravo-soukrome-ppbi/>

¹⁶⁹ ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 275-276. ISBN 978-80-7380-506-7.

použitelném pro dopravní nehody, sjednaná v Haagu dne 4. 5. 1971, vyhlášená pod č. 130/1976 Sb., Vídeňská úmluva o občanské odpovědnosti za jaderné škody, přijatá ve Vídni dne 21. 5. 1963, se společným protokolem týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy, přijatým ve Vídni dne 21. 9. 1988, vyhlášené pod č. 133/1994 Sb. Právní úprava obsažená v ZMPS se omezuje na otázky, které nespadají do rozsahu působnosti těchto předpisů a smluv. Avšak tyto předpisy a smlouvy mohou připustit použití právní úpravy obsažené v ZMPS.

5.4.1. Zajištění závazků

Zajištění závazků je upraveno v ustanovení § 91 odst. 1 ZMPS. Na základě tohoto ustanovení se zajištění závazků řídí stejným právním řádem jako zajištěný závazek. Jako obecné pravidlo se použije obligační statut (právní řád, kterým se řídí smluvní závazkový vztah). Avšak obligační statut se nepoužije, pokud jde o věcné právo, nebo ze zákona či z povahy věci vyplývá něco jiného, nebo strany, či strana, která poskytla zajištění jednostranným projevem vůle (např. ručení), zvolí použití jiného práva.

Zajištění závazků není v mezinárodním obchodním styku upraveno mezinárodními smlouvami. Proto je použití a úprava zajišťovacích institutů věcí národních právních řádů. Nejprve bude nutné posoudit, jakým právním řádem se zajištění závazků bude řídit. Výběr rozhodného práva se provede na základě příslušné kolizní normy. V právním řádu České republiky se jedná o kolizní úpravu v ZMPS. Právní úprava zajišťovacích prostředků je upravena v NOZ, tudíž by se v případě použití českého práva, pokud jde o zajištění závazků, vycházelo z úpravy obsažené v NOZ.

Diplomová práce je věnována obligačním prostředkům zajištění závazků, tudíž se zmíním pouze o obligačních institutech zajištění závazků, se kterými je možné se setkat v závazkových smlouvách v oblasti mezinárodního obchodu. Těmi jsou zejména ručení a bankovní (finanční) záruka. Setkat se však můžeme i s utvrzovacími prostředky, a to s uznáním dluhu a smluvní pokutou. Zvláštním zajišťovacím institutem může být státní záruka. Ta se však vyskytuje zcela výjimečně, a je možná pouze v případě, má-li stát zájem na realizaci konkrétního obchodu (např. nákup zbraní), který není z různých důvodů realizován na základě

kupní smlouvy, ve které by měl stát postavení smluvní strany jako kupující, kdy pak přejímá záruku za zaplacení kupní ceny kupujícím.¹⁷⁰

¹⁷⁰ ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 414-417 . ISBN 978-80-7380-506-7.

Závěr

Diplomová práce se věnovala tématu Obligační prostředky zajištění závazků a utvrzení dluhu. Začala jsem krátkou zmínkou o historii závazkového práva, ze které lze zjistit, že zajišťovací prostředky znali již staří Římané. Od starého Říma se právní úprava značně zdokonalila, což je zřejmé hlavně v aktuálním NOZ, zejména pokud připomenou zdokonalení právní úpravy zajišťovacího převodu práva, který se oproti původnímu občanskému zákoníku, kde byl upraven ve dvou odstavcích, rozšířil až na 5 paragrafů. Jeho úpravu nyní považuji za velmi kvalitní.

Cílem diplomové práce bylo, aby i čtenář „neprávník“ porozuměl danému textu, zjistil k čemu jednotlivé prostředky zajištění a utvrzení slouží, a které je vhodné zvolit jako nejúčinnější v jednotlivých situacích. Za pomoci metody popisné a místy i komparační, jsem se snažila jednotlivé instituty náležitě popsat a poukázat na jejich výhody a nevýhody. Pro lepší orientaci v celém odborném textu, jsem zařadila kapitolu s vymezením základních pojmů. Ta je dle mého úsudku klíčová pro porozumění následujícímu textu, který je věnován jednotlivým prostředkům zajištění závazků a utvrzení dluhu. V dané kapitole vysvětluji, proč se zajištění závazků dělí na dvě základní skupiny, a to věcně-právní zajištění a obligační zajištění. Práce by si rozhodně zasloužila větší prostor pro popis věcně-právního zajištění, neboť to je v praxi hojně využívané. Zároveň se domnívám, že i komparace těchto dvou základních skupin zajištění by byla pro čtenáře z hlediska výběru zajištění svého závazku zajímavá.

Klíčovými pojmy diplomové práce je zajištění a utvrzení. Zatímco zajištění závazku slouží ke zlepšení postavení věřitele a zvýšení jeho jistoty, že bude jeho pohledávka uspokojena, utvrzení dluhu slouží zejména k motivaci dlužníka, aby řádně a včas splnil svůj dluh. U každého institutu jsem se snažila upozornit na jeho klady a zápory. Pokud bych měla vybrat od každého prostředku jeden, který bych zvolila jako nejvhodnější, tak by to byl v případě zajišťovacích institutů zajišťovací převod práva, a v případě utvrzovacích institutů notářský zápis se svolením k vykonatelnosti. Důvody proč, jsou uvedené přímo v textu diplomové práce, který se věnuje těmto jednotlivým prostředkům.

Právní úprava závazků je dispozitivní, což znamená možnost smluvních stran odchýlit se od ustanovení zákona, a tak přizpůsobit ujednání svým

konkrétním požadavkům a možnostem. Zákon v mnoha případech klade důraz na autonomii vůle smluvních stran. Nicméně smluvní strany jsou vynalézavé a často hledají cesty, jak zákon obejít. Proto považuji jako nejvhodnější a nejjistější zvolit kombinaci daných prostředků, která by byla schopná cíle zajišťovacích, i utvrzovacích institutů naplnit. Avšak ani sebelepší kombinace zajišťovacích a utvrzovacích institutů nemůže věřiteli poskytnout stoprocentní jistotu uspokojení jeho pohledávky, neboť zásadní stále zůstává solventnost dlužníka a jeho vůle splnit dluh řádně a včas.

Za vhodné jsem považovala zakomponování poslední kapitoly, která se věnuje zajištění závazků v mezinárodním právu soukromém. Česká republika je od roku 2004 členem Evropské unie, zároveň je signatářem řady mezinárodních smluv, a to zejména mezinárodních obchodních smluv. Na základě těchto smluv dochází k uzavírání přeshraničních závazků, které mohou být předmětem zajištění. Na otázku jakým právním řádem se bude jednotlivý závazek řídit, odpovídá právě tato kapitola.

Práce by si rozhodně zasloužila komparaci naší právní úpravy se zahraniční právní úpravou, avšak mým cílem bylo popsat instituty, které nám nabízí naše aktuální právní úprava.

Aktuální právní úpravu zajištění závazků a utvrzení dluhu považuji za kvalitní, a nemám jí co vytknout. Na závěr bych doporučila každému věřiteli, aby byl obezřetný a svého dlužníka si před uzavřením závazku prověřil v centrálním registru dlužníků. Dlužníkům lze jen připomenout základní zásadu závazkového práva, a to „*pacta sunt servanda*“, neboli smlouvy se mají dodržovat.

Resumé

The topic of this thesis is "Obligational means of securing liabilities and confirming debt". Securing liabilities and confirming debt is a significant part of the law of obligations, which is one of the essential parts of private law. This is a topic that is very actual because a lot of people have debts. The debtor is often unable to meet his obligations, so it is important to give the creditor some assurance that his claim will be satisfied. This is done by means of securing the obligation and confirming the debt.

The means of securing the obligation are divided into two groups, namely factually-legal and obligational. The thesis deals only with the obligational securing of the obligation. Obligational securing of the liabilities have an effect only between the parties, that is, between the creditor and the person providing the collateral.

The means of securing obligations and confirming the debt serve to strengthen the creditor's right and provide the person with a higher guarantee that the person's claim will be satisfied. On the other hand, they motivate the debtor to voluntarily and timely compliance the debt, as much of this means leads to additional unwanted costs.

The obligatory means of securing the liability include a guaranty, a financial guarantee, a transfer of a rights as security, an advance payment, a security deposit and an agreement for the assignment of the portion of wages and other income. Confirming means do not provide the creditor with any certainty over hedging means, but serve to motivate the debtor to meet his debt properly and on time. The means of confirmation are the contractual penalty, the acknowledgment of the debt, the promissory note and the notarial record with permission to enforce.

The aim of the diploma thesis is that the reader "non-lawyer" understands what the given institutes serve and which one to choose in individual situations as the most suitable. Using the descriptive method and here and there comparative, the individual institutes are described and defined their advantages and disadvantages.

The work is based exclusively on domestic legal literature, case law and especially on legal regulations.

The thesis is divided into four chapters. The first chapter briefly deals with historical development. From Roman law to current legislation. The second chapter serves for better orientation in the scientific text, there are defined basic terms. The third chapter comes to the core of the thesis, the means of securing the commitment. The individual obligatory means of securing the obligation are described here. The fourth chapter describes the means of debt confirmation, especially contractual penalty and debt recognition. The last, fifth chapter describes the arrangements for securing obligations in private international law.

The thesis could contain a more detailed description of the factual legal provision, so that the reader has a better orientation in the given topic.

Seznam použitých pramenů

1. Literatura

- ADAMOVÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 362. ISBN 978-80-7380-271-4
- FRÝDEK, M.: Kurs římského práva, 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2011. str. 187. ISBN 978-80-7418-119-1
- HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1317. ISBN 978-80-7400-535-0
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1995. str. 386. ISBN 80-7179-031-1
- KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. str. 937. ISBN 978-80-7380-742-9
- KINDL, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. str. 525. ISBN 978-80-7400-291-5
- MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 640. ISBN 978-80-87212-39-4
- ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 491. ISBN 978-80-7380-506-7
- PELIKÁN, M. Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 416. ISBN 978-80-7552-192-7
- PLECITÝ, V., SALAČ, J., BAJURA, J. a kol. Úvod do studia občanského práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 296. ISBN 978-80-7552-703-5
- PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kolektiv: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2893 OZ. Praha: Leges. 2017. str. 1660. ISBN 978-80-7502-158-8
- RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014, str. 528. ISBN 978-80-87713-11-2

- ROZEHNAL, Aleš. Závazkové právo. Obecná část. Deliktní právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 215. ISBN 978-80-7380-496-1
- SCHELLE, Karel.; TAUCHEN, Jaromír. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, str. 1019. ISBN 978-80-87475-16-4
- SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo. Systém a instituce. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str. 350, ISBN 978-80-7380-334-6
- ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. str. 1700. ISBN 978-80-7478-638-9
- TINTĚRA, T., PODRAZIL, P., PETR, P. Základy závazkového práva. 1. Díl. Praha: Leges, 2016. str. 288. ISBN 978-80-7502-124-3
- TINTĚRA, T.: Smluvní pokuta v teorii a praxi. Praha: Leges, 2012, str. 128. ISBN 978-80-87576-27-4
- TINTĚRA, T.: Smluvní pokuta v ČR a Evropě. Praha: Leges, 2015, str. 232. ISBN 978-80-7502-095-6
- TINTĚRA, T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. str. 200. ISBN 978-80-87576-75-5
- VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny 3. Vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. str. 694. ISBN 978-80-7380-575-3

2. Odborné články

- BASTLOVÁ, Michaela. K přípustnosti podmínění smluvní pokuty. Epravo [online]. 27. 11. 2019 [cit. 20. 2. 2020] Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pripustnosti-podminenim-smluvni-pokuty-110286.html#_ftn8
- BASTLOVÁ, Michaela. Uznání dluhu částečným plněním. Epravo [online]. 7. 8. 2019 [cit. 25. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-casteecnym-plnenim-109791.html>
- CELERÝN, Jakub. Kauzální námitky proti platební směnce. Epravo [online] 23. 9. 2014 [cit. 27. 2. 2020] Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/kauzalni-namitky-proti-platebnismence-95420.html>

- DOLEČEK, Marek. Mezinárodní právo soukromé. Businessinfo.cz [online] 27. 2. 2018 [cit. 28. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/mezinarodni-pravo-soukrome-ppbi/>
- DOLEČEK, Marek. Zajištění a utvrzení dluhu. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. 06. 2018 [cit. 28. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-ppbi/>
- ELIÁŠ, Karel. Zajišťovací převod práva v osnově občanského zákoníku. Bulletin advokacie č. 1/ 2011. 2011. Str. 72-75
- HEJNÁ, Veronika. Bankovní záruka jako efektivní nástroj zajištění dluhu. Právní prostor [online]. 17. 9. 2015 [cit. 13. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/bankovni-zaruka-jako-efektivni-nastroj-zajisteni-dluhu>
- IVIČIČIVÁ, Jitka. Aplikční problémy ve smluvním právu – část IV. Právní prostor [online]. 21. 12. 2017 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aplikacni-problemy-ve-smluvnim-pravu-cast-iv>
- KMENT, Václav. Závavek – návrat již dlouho známého institutu. Epravo [online]. Praha 16. 5. 2014 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>
- MEČÍŘOVÁ, Lucie. Co je dobré vědět o vratné jistotě u pronájmu? Finance.cz [online] 23. 10. 2019 [cit. 17. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.finance.cz/528662-vratna-jistota-najem/>
- MIHALÍK, Vojtěch. Zajišťovací převod práva v novém občanském zákoníku. Epravo [online]. Praha. 8. 4. 2016 [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajistovaci-prevod-prava-v-novem-obcanskem-zakoniku-100887.html>
- PELIKÁN, Martin. Smluvní pokuta. Bulletin-advokacie [online] 27. 6. 2017 [cit. 19. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>
- ŠPERKOVÁ, Kateřina. Uznání dluhu v nové právní úpravě. Epravo [online] 28. 4. 2015 [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-v-nove-pravni-uprave-97115.html>

- TEJNSKÝ, Ondřej. Zajišťovací převod práva vyhovuje zájmu věřitele na lepší jistotu a snazší uspokojení. Právní prostor [online]. Praha. 3. 8. 2015 [cit. 14. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/zajistovaci-prevod-prava-vyhovuje-zajmu-veritele-na-lepsi-jistotu-a-snazsi-uspokojeni>

3. Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 54/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 32 Odo 1415/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2007, sp. zn. 32 Odo 202/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2009, sp. zn. 23 Odo 1722/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4492/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4395/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3088/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3867/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4469/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3911/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2632/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1433/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 2014, sp. zn. 32 Cdo 83/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3251/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 32 Cdo 1745/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 33 Cdo 1017/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2015, sp. zn. 33 Cdo 1702/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2018, sp. zn. 31 Cdo 3936/2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2019, sp. zn. 32 Cdo 636/2019
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019

4. Právní předpisy a důvodové zprávy

- Zákon č. 946/1811Sb. z. s., všeobecný občanský zákoník

- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- Zákona č. 134/2016 Sb., zákon o zadávání veřejných zakázek
- Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách)
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Důvodová zpráva k zákonu č. 134/2016 Sb., zákon o zadávání veřejných zakázek